

eman ta zabal zazu

Universidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea
Facultad de Ciencias Sociales y de la Comunicación

Kazetaritza gradua

IKASTURTEA 2021-2022

60. hamarkadako desarrollismoa NO-DOen bitartez

EGILEA: Olaizola Vargas, Iratxe

ZUZENDARIA: Rincón Diez, Aintzane

Data, 2022ko maiatzaren 16a

Fecha, 16 de mayo de 2022

“Gradu Amaierako Lanaren egileak adierazten du lan original eta propio honetako datuak benetakoak direla, eta hala izan ezean bere gain hartzen duela jokabide ez-egokien (plagioen, irudien erabilera bidegabeen eta abarren) erantzukizuna. Irudien copyrighta haien jabeena edo lizentziadunena da. Dibulgazio helburuekin baino ez dira erabili hemen, lanaren marko teorikoa edo analisia ilustratze aldera”

*GRAL-a amaitu eta eskerrak
eman behar ditut gaur goitik
lehenik eskerrak tutoreari
mantendu bainau ni zutik
amaitu zuten kideei ere,
lagun direnak geroztik
Gurasoei ere, zor diet hemen
esker honenak badakit
Eskerrik asko bide-lagunei
hona laguntzeagatik*

AURKIBIDEA

AURKEZPEN PERTSONALA	3
LANAREN AURKEZPENA	4
1.2 Helburua	5
1.3 Testuinguru orokorra	5
MARKO TEORIKOA	7
3.3 Hipotesiak	7
METODOLOGIA	8
ANALISIA	13
5.1 Desarrollismoaren analisisa	17
5.2 Frankismoaren irudia fikziozko irudietan	21
AMAIERA	23
BIBLIOGRAFIA	25
ITURRIAK	26
ERANSKINAK	27

AURKEZPEN PERTSONALA

Egun ditudan 24 urteekin, 60. hamarkada, hasieran, urrun ikusten banuen ere, Gradu Amaierako Lan hau eginetz, konturatu naiz sentsu askotan bizirik jarraitzen dutela hamarkada horretako oroitzapenek gure gizartean.

Nire amama Burgoseko herri batean jaio zen eta oso gaztea zelarik Gasteizera bizitzera joan zen. Bertan, lan aukera gehiago zituelako, gerora ere, bertan bere familia hezi zuen. Hiru seme-alaba izan zituen, nire aita horien artean. Aitak ez digu inoiz errieta handirik egin, baina ohitura zeukan txikiak ginenean eta bizitzaz kexatzen ginenean esateko: *‘ni, komunik ez zeukan etxe batean jaio nintzen eta ez nintzen hainbeste kexatzen’*. Umeetan, esajerazio bat zela uste nuen, gerora jakin izan nuen egia zela, Korreria kalean zegoen lokal txiki bateetan bizi zirela, harategi baten gainean eta, berak esaten zuen moduan, guri agerikoak iruditzen zaizkigun azpiegitura oinarritzkoenak ere ez zituela. Beranduago etxe handiago batera joan zen bizitzera. Bere gurasoek, etxeak garbitzen eta ehortetxe batean egiten zuten lan nire aita eta bere arrebak eskolara joaten ziren bitartean. Ikasle trebea zen nire aita, oso inteligentea, apaizen arabera. Amamak beti esaten omen zion: *‘nagusitan, medikua izan behar zara laztana, medikuek diru ona irabazten dute’*.

Aitak 60. hamarkada osoa bizi izan zuen, behin esan zidanez txikitik hilarak egin eta *“cara al sol”* kantatzen zuten, gerora, nagusiagoak egin zirenean holakorik ez zela beharrezkoa esan zidan. Eta mezak, nagusitzen joan zen ahala, tradizionalak izan beharrean kalean eta gitarrekin egiten zituzten. Udako oporrak ere oso gogoan ditu, hasiera batean, aitonarekin bi autobus hartzen zituzten amamaren herrira joateko. Nagusiagoa egin zenean, aldiz, 13-14 urte ingururekin autoan sartu eta herrira joan beharrean, Villajoyosara joaten ziren oporretan, hondartzara.

“Bizitza aldatu zen” esaten du maiz, noizbehin arrebeekin berba egitean, oroimenera ekartzen dituzte gurasoekin bizi izan zituzten garai horiek eta nola gurasoek haiei unibertsitatean ikasteko aukera eman zieten. Nire aitak kasu egin zion amamari, medikua da gaur egun eta aurreko egunean, lan honen inguruan hitz egiten esan zidan 60. hamarkadak aukera eman ziela gazte askori, nahiz eta *maqueto*-en seme-alabak izan, unibertsitatara joateko eta ikasteko.

Beraz, nahiz eta ondorioetan, ikerketan eta metodologian ez den hainbeste nabaritzen, lan honi eman ahal zaion zentzurik ederrena hori da, jakitea hamarkada horrek aukera eman ziola nire aitari eta beste askori, niretzat ere hain gozagarria izan den esperientzia hau bizitzeko, unibertsitatea.

Lan honetan frankismoaren politika desarrollistak 60. hamarkadan izandako inpaktua aztertuko dut. Horretarako hainbat material erabili ditudan arren, Noticiario Documental (NO-DO) (1942-1981) izenarekin ezagutu zen albistegia izan da nire ikerketarako iturri garrantzitsua. Esan bezala, bigarren mailako dokumentazioa ere erabili dut lan hau burutzeko; besteak beste, artikulak akademikoak eta bibliografia espezializatua.

Azkenik, esan behar dut ikerketa honen gaia, neurri batean, harresien arteko inperio itxi baten erorketa eta herrialdearen sarrera eta irteera askatasunaren sinbolo

gisa ikusteak eragin zuela. Desarrollismoak eta, horren barnean, masa-turismoak gizartean izan zituzten ondorioak saiaturiko da aztertzen lan hau.

LANAREN AURKEZPENA

Filmen bidez frankismo garaia da Gradu Amaierako Lan honen gai nagusia. Lana aukeratzeko momentuan, kontuan izan nuen oso interesgarria izan zitekeela frankismo garaian bizi izan ziren aldaketak aztertzea. Izan ere, 40 urtetan zehar diktadurak berak eta gizarteak aldaketa nabarmenak bizi izan zituzten. Aldaketa horien inguruan murgiltzeko aukerak erakarri egin ninduen. Gerturaketa hori hedabideen bidez eta konkretuki luzemetrai informatiboen bidez egiteko aukera aproposa iruditu zitzaidan. Horregatik, erabilitako material guztien artean, oinarritzat NO-DO –ak izan dira.

Lana 60. hamarkadan egongo da zentratutik, diktaduraren baitan eman ziren aldaketak eta hauen nolakotasuna aztertzea interesatzen zaidalako. Bigarren Mundu Gerra bukatuta, frankismoak aldaketa ibilbidea hasi zuen Espainian zegoen pobrezia jadanik mantendu ezinik zelarik. Politika aldaketa horren baitan ulertzen dugu Frankismoaren “irekiera” politika berria eta, besteak beste, masa turismoaren garapena. Nahiz eta diktadura Franco hil arte mantendu zen, 60. hamarkadako gizartea eta erregimena bera, gerraren ondorengo testuinguruarekiko oso ezberdinak izan ziren.

Masa turismoa gure gaur egungo gizartean existitu eta hazi egiten da oraindik. Bidaiatzea oso erraza da urtero, eta kasu askotan urtean behin baino gehiagotan, bidaiari joateko aukera sortzen zaigu. Inoiz baino errazagoa da bidaiatzea: pentsatu barik eta era merkean. Bidaiatzeko modu honek gure gizartean ere, aldaketak sortu ditu, kultura gehiago ezagutzeko aukera eman digu esate baterako. Horregatik, gaur egungo turismoak ezaugarri propioak dituen arren, testuinguruarekin lotutakoak, joera edo turismoa egiteko forma honen hastapenak 60. hamarkadan kokatu ditzakegu. Esate baterako, gure gurasoek oraindik dute gogoan nola pilatzen ziren danak auto-barrenean eta hondartzara egun pasak egitera joaten ziren. Lan honek, desarrollismoaren garaiko masa turismoaren lehen pauso horiek, gure aitona-amonek eta gurasoek bizi zituzten horiek, gizartean izan zuen inpaktua landuko du.

1.2 Helburua

Lanaren helburu nagusia frankismoaren politika desarrollistak eta honekin lotuta eman ziren aldaketak ikertzea da. Atal honetan, ikerketa helburu horiek hobeto zehaztuko dira eta lanak landuko dituen atalak adierazi.

Ikerlari askoren iritziz, hamarkada hau teknokraten hamarkada izan zen eta gizartean gertatu ziren aldaketen adibide esanguratsua da. Nire helburua baieztapen hau egiaztatzea izango da, eta horretarako, aurretik aipatu den moduan,

NO-Doetara gerturatuko naiz, iturri horietan aldaketarik somatzen den ikusteko eta aldaketa horien nolakotasuna aztertzeko.

Aldaketa hauen guztien faktore klabe bat masa turismoa izan zen. Berez, turismoa ez zen fenomeno berria, Shasha D. Packek *La invasión pacífica* liburuan aipatzen duenez, Erdi Aroan, dagoeneko, penintsulako agintariek erromesak erakartzen zituzten, turismoari hasiera ematen hasi zioten Donejakue bidea egiten. Liburu berak aipatzen duenez, XVIII. mendean, Alfontso X.a erregeak, bere agirietan, erromesen etorrerak Penintsulan aldaketa sozial eta ekonomikoak ekarri zituen, baita ere, merkatarientzat turismo eta jendeartearen mugimendu horrek onura ekonomikoak ekarri zizkion momentu horretako gizarteari. Hala ere, aurrekariak izan arren, 60ko hamarkadako turismoaren testuinguru berri bateko logikari lotua dago, XX.mendeko bigarren erdialdeko mendebaldarron gizarteko masa kontsumoaren testuinguruari alegia. Masa turismoak, ekonomia bakarrik ez, garaiko testuinguru kulturala eta gizartearena ere aldatu zuen guztiz. “Arrazionamendua” eta austeritatea atzean geratu zirela ematen zuen eta orokorrean, jendartearen bizimodu askoz erosoagoa izaten hasi zen.

Beraz, lan hau egiterakoan, bi helburu defitu ditut:

1. Desarrollismoak 60. hamarkadan izan zuen papela aztertzea
2. Masa turismoak desarrollismoan izan zuen garrantziaz jabetzea

1.3 Testuinguru orokorra

Frankismoak 60. hamarkada hasieran ezarri zuen gobernu berrian, ministro ezberdinak egon ziren, horietako batzuk W. W. Rostow amerikarraren ikasleak ziren eta frankismoaren familien baitan pentsamendu ekonomiko liberalago baten protagonismoa ahalbidetu zuten. Beste batzuk, aldiz, Opus Deiko kideak ziren. Beren lan eta gauzatu zituzten plan politikoengatik ezagunenak izan ziren: Ullastres (merkataritza ministroa), G. Lopez Bravo (industria ministroa), M. Navarro Rubio (ogasun ministroa) eta López Rodo (desarrollismo arduraduna). Hala ere, turismoa erregimenaren propagandarako erabilitako gailua ere izan zen: Franco-ri aukera eman zion herrialdearen susperraldi ekonomikoaren arduradun bezala agertzeko.

Esate baterako Tatjana Pavlovic-ek azaltzen du nola hamarkada horretan gertatutako hainbat gertakizun, klabe izan ziren diktaduraren bukaeran. “*While disgruntled Falangists were trying to reclaim their place in a Spain that had “betrayed” them, the autarchic Spain was becoming technocratic*” aipatzen du. Bestalde, *La invasión pacífica* liburuan aipatzen denez, 1962. urtean gobernu antolaketa berria sortu zen. Exekutibo honen proiektu garrantzitsuenetarikoa *Plan de Desarrollo Económico y Social, 1964-1967*. delakoa izan zen, hamarkada hasieran hasitako liberazio ekonomikoa bultzatu zuena.

Kontuan izan beharko genuke gerra zibila amaitu zenetik (1939. urtean) eta 1959. urte-arte, Espainiaren ekonomia ez zela bereziki emankorra izan. Baina gobernu aldaketak eta ekonomiaren handitzearekin batera, 60. hamarkada oso ezberdin bizi izan zuten gizartean. Hamarkada horretan, lana eta dirua izateko

aukera sortu zen eta horrek zoriontasuna lortzeko aukera eman zion gizartearen alderdi handi bati. Zoriontasun hori esperientzia eta produktu materialetan oinarriturik egon zen. Esate baterako, udako oporretan kanpora joatea ideal horren parte bilakatu zen.

Turismoa guztientzako aukera bat izaten hasi zen. 60. hamarkadan, nabaritu zen gizartean aldaketa nabarmena. Gaur egun, klase ertaina moduan ezagutzen dugun gizartea sortzen edota sendotzen hasi zen. Aberatsak ez ziren horiek, baina pobreak ezta. Lan aukera handitzearekin batera sortu ziren klase sozial hauek eta klase ertainen kokatzen zirenak urtero, hamabost egunez, gutxi gorabehera, oporretan joaten hasi ziren.

Bestalde, emandako aldaketak herritarren bizitzek salbu Espainia herrialde moduan ere ikusi zituen. Momentu horretako hiri azpiegiturak ez zeuden herrietatik zetozen pertsona danak hartzeko prest eta horrez gain, etortzen ari ziren turista guztien bisitak jasotzeko. Horrek etxe-bizitzetan prekarietatea sortu zuen 50. hamarkada amaieran eta 60. hamarkada hasieran eta arazo hori konpontzeko, beste neurrien artean babes sozialeko etxebizitzak sortu zituzten eta baita ere banatu. Etxebizitzaz gainera, hotelak eraikitzen ere hasi ziren. Frankismoak NO-DO-etan erakusten zuen etxebizitza horien banaketa eta hotel horien eraikuntza eta zeinen ona zen hirientzat diktaduraren presentzia.¹

Después de la restauración Borbónica, en 1874 se construyeron en lo que era entonces nuevo Madrid, numerosas residencias particulares. Entre ellas, el palacio de Medinaceli que se alzaba en la plaza de Colón con el empaque y señorío de la arquitectura de aquel tiempo. Así era el palacio hasta hace pocos días. En su interior resaltaba la gran escalinata, la decoración era suntuosa con artesonados y frisos. Pinturas al temple y al fresco, con las firmas de Cecilio Blai Dominguez 1892, y del gran Bayeur que tantas veces sirvió de inspiración para los cartones de su yerno, el pintor Don Francisco de Goya. Pero las exigencias del urbanismo y el valor del sueldo, han llevado a la demolición del inmueble que daba fisonomía a la Plaza de Colón en el centro de la capital. Los madrileños románticos, ven desmoronarse con pena y nostalgia la fábrica antigua que se derrumba al impulso de las máquinas modernas. Así se dará paso en el amplio solar, a nuevas edificaciones que mantendrán el tono arquitectónico de la capital de España, en la segunda mitad del siglo XX. El viejo palacio de Medinaceli queda ya solo en las fotos y en las ilustraciones. Este es el amplísimo sitio que ocupaba y esta es la maqueta del gran hotel moderno con mil habitaciones que se pretende alzar frente a la biblioteca nacional en el arranque de la calle de Génova. Así quedaría la Plaza de Colón, de realizarse este proyecto ².

¹ Franco Madrileko Plaza de Colón-en babes-etxebizitzak banatu zituen eta NO-DOan azaldu zen horren irudiak eta etxe banaketa eta hotel baten eraikuntza.

² (NOT N 1126 B), (1964ko abuztuaren 03an), **INFORMACIÓN NACIONAL** (00:00:21)

Hiriak prestatu eta egokitu behar izan zituzten iristen ari ziren migrazio uholdeak jaso edo biderkatzeko. Etxebizitzak, hotelak, erresidentziak eta hondartza alboko apartamentuak ere sortu ziren garai horretan.

MARKO TEORIKOA

Ikerketa hau egiteko, aurretik aipatu dudan bezala, hainbat ikus-entzunezko material, artikulua akademiko eta liburu erabili ditut. Nolanahi ere, erabilitako materialen artean, NO-DO-ek garrantzi berezia dute. NO-DO edo *Noticiario Cinematográfico Español* Espainian, zinematan batez ere, onartutako (eta derrigorrez proiektatu beharreko) notiziario bakarra izan zen diktadura garaian.

Estatuak sortu eta editatu zuen notiziario propagandista hau diktadura osoan zehar, eta diktaduraren erretorika eta izaera beraren bilakaera historikoa lantzeko iturri aproposa da. Diktadurak berak sortuak, diktadurak mundua ikusteko nolako forma zuen aztertzeko material egokia da. Guztira 4.016 albistegi egin baziren ere, lan hau egiteko 152 ikusi ditut eta hauetatik, analisi historikorako esanguratsuenak iruditu zaizkidan 30 landu ditut.

Bestalde, NO-DO-en analisia egin ahal izateko artikulua eta liburu espezializatuak erabili ditut. Lan hauek adituek egindako ikerketak dira, eta aurretik gai hau aztertu zuten egileen ikuspuntua izatea ezinbestekoa da nire lanerako. Esan bezala, ikusitako NO-DO-ek garaiko gizartearen erreflexu maneilatu bat erakusten zuten, filmek NO-DO-en antzeko lana egiten zuten baina askotan barrearen bila. Horrez gain, irakurritako lanak garaiko pertsonai garrantzitsuak, mugimendu sozialak, turismoa eta sortu ziren gizarte rol berriak lantzen dituzte. Azkenik, liburuek NO-DO-en izaera, zinemaren izaera eta diktaduraren izaera lantzen zituzten.

Adierazi dudan moduan, irakurritako eta ikusitako material guztia 60. hamarkadan dago zentraturik. Esate baterako, filmak Ricardo Ibars Fernández-ek eta Idoya López Seriano-k *La historia y el cine* artikuluan aipatzen duten klasifikazio baten arabera, lan honetan landu diren filmak balore historiko eta soziologiko bat duten filmak izango lirateke. Pelikula mota honetako filmak lirateke, pertsonai historiko edo historiako pasarte batzuk gogoratzen dituztenak eta iraganeko gertaerak kontatzen dituztenak, baina ematen dioten ikuspuntua ez denean oso zorrotza.

NO-DO-en inguruan ezin liteke filmen inguruan esan den berdina adierazi. NO-DOek diktaduraren izaerak erakutsi nahi zuena erakusten dute eta era horretan bai dira zorrotzak. Ikus-entzunezko material hauen lana, diktadurak zituen gauza onak iragartzea izan zen.

Azkenik, irakurritako materialak diktaduraren ostekoak direnez gero (kasu guztietan hamarkadak igaro dira), diktadura era objetiboan irudikatzen saiatzen dira. Geraterak modu homogeneoan eta partzial batean kontatzen dituzte ahal den einean.

3.3 Hipotesiak

Lana, 60ko hamarkadan aldaketa sozial bat gertatu zela dioten hipotesitik abiatzen da eta hori, gainera, gobernu frankistaren politikan izandako aldaketa batean islatzen da. Diktadura hasieran eta 50. hamarkadaren erdialderantz gutxi gorabehera, autarkiaren ezaugarri asko izan zituen baina 60. hamarkadan eman zen gobernuak aldaketek hainbat aldaketa sortu zituzten. Gobernu aldaketa horrek, bere bereizgarri den totalitarismoa eta gizarte ikuskera kontserbakorra murriztu gabe, kanpora begira irekitzen hasten da. Aldaketa hori gobernuen osaeran islatzen da, eta helburu ekonomikoagoak bilatzen dituzten ministroek osatu zuten gobernu berria, nahiz eta, ordura arte ministro gehienak militarrek edo alderdi falangistakoak izan ziren. Gobernu berri baten osaketak politika atzerakoienetako batzuk galduaraztea eragin zuen. Ministro berri horiek teknokratak dira, horietako asko Opus Deiko militanteak, adibiderik adierazgarrienak Lopez Rodó edo Lopez Bravo izan ziren.

Lan honen hipotesi nagusia da gizarteak eta frankismoak aldaketa handiak jasan zituela 60. hamarkadan eta aldaketa horien nolakotasuna eta zergatiaren azalpena ematea du lanak helburu. Gainera, lan honetan masa turismoak eragin sakonak izan zituela aurreikusten dugu eta NO-DO-aren azterketaren bidez frogatu nahi dut hori horrela izan zen ala ez eta, izatekotan, zein neurritakoak izan ziren eragin horiek.

Nire metodologiaren bidez saiaturiko naiz egiaztatzen, irekieraren ideiarekin lotuta, NO-DO-an igortzen ziren albisteen joera aldatzen joan zela 60ko hamarkadan zehar, frankismoaren politika tradizionalaren aldeko albisteak gutxituz eta desarrollismo frankistaren inguruko berriak nagusituz denborak aurrera egin ahala.

METODOLOGIA

60ko hamarkadako masa turismoaren fenomenoak ulertzeko kontuan izan behar dugu ikuspuntu ekonomiko eta politikoa erabat aldatu zela 40ko hamarkadarekin alderatuz. Ulertu behar dugu hamarkada horretara arte frankismoak herrialdea itxita mantendu zuela eta turismoa eta beste aldaketa asko, batez ere politikoak, herrialdeari diru handia ekarri bazion ere, diktadurarentzat bi ahoko ezpata bat izan zela. Alde batetik, sortutako hobekuntza ekonomikoak jendartean erosotasun materiala ekarri zituen, baina, bestetik, autarkiaren baztertzea eta kapitalismoaren eta “modernizazioaren” sustapena bultzatu zen. Bultzada horrek mesede egin zion frankismoari.

Nahiz eta 152 NO-DO ikusi, horietatik 30 hautatu egin ditut analisi sakonagoa egiteko, lagin modura. Hautaketa edo selekzio hori egiteko irizpidea honakoa izan da: turisten etorreraren gaia jorratzerakoan adierazgarrienak eta esanguratsuenak iruditu zaizkidanak. Horregatik uda sasoian produzitu edota proiektatutako NO-DOak aukeratu ditut: udako hilabeteetan zentratutako industria turistikoa (“eguzki, itsaso eta paella turismoa”) baita lan honen analisiaren ardatza.

Zehazki, jarraian agertzen den taulan dauden NO-DOak dira aztetu egin ditudanak³:

DATA	NODO	DATA	NODO
1959/08/03	NOT N 865 A	1964/08/03	NOT N 1126 C
1959/08/03	NOT N 865 B	1965/08/02	NOT N 1178 A
1960/08/01	NOT N 917 A	1965/08/02	NOT N 1178 B
1960/08/01	NOT N 917 B	1965/08/02	NOT N 1178 C
1961/08/07	NOT N 970 A	1966/08/01	NOT N 1230 A
1961/08/07	NOT N 970 B	1966/08/01	NOT N 1230 B
1961/08/07	NOT N 970 C	1966/08/01	NOT N 1230 C
1962/08/06	NOT N 1022 A	1967/07/31	NOT N 1282 A
1962/08/06	NOT N 1022 B	1967/07/31	NOT N 1282 B
1962/08/06	NOT N 1022 C	1968/08/05	NOT N 1335 A
1963/08/05	NOT N 1074 A	1968/08/05	NOT N 1335 B
1963/08/05	NOT N 1074 B	1969/08/04	NOT N 1387 A
1963/08/05	NOT N 1074 C	1969/08/04	NOT N 1387 B
1964/08/03	NOT N 1126 A	1970/08/03	NOT N 1439 A
1964/08/03	NOT N 1126 B	1970/08/03	NOT N 1439 B

NO-DO-ak eta, batez ere, aurretik dugun zerrenda honetan aipatutakoak lanaren ardatz zentrala izango dira. Hala ere, hauetan detailerik garrantzitsuena ere, gure gaiarekiko harremana liteke: NO-DO-etan atzeritarren etorrera eta honek gizartean – NO-DOaren begien bidez– eta ohituretan izan zezakeen eraginari erreparatuko diot. Notiziario hauek ikusi eta urteetan aurrera eginez, nabarmenagoa egiten da Espainian atzeritarren presentzia. Irekiera bat eman bazen ere, eta horrek ekonomikoki hobekuntzak eta gizarteari bizitzeko erosotasun materialak, frankismoak ez zuen inoiz bere izaera galdu. Aipatzen dugun izaera diktatoriala gizartearen bizimoduan eta NO-DO-etan baita islatzen zen. NO-DO-ak diktadura babesten zituzten albiste propagandistikoak ziren. Aldaketetan aperturismoa zegoelarik, zabalkuntza horren irudi bat zabaltzen zuten jendeartean NO-DO-ek.

Azterketa egiteko, NO-DO-etan agertzen zen informazioa, bi taldetan banatu ditut aztertzerako ordun:

³ Lan honen eranskinen atalean agertzen da ikusi ditudan NODO guztien zerrenda eta edukiaren laburpena.

- **A tipo albisteak**, albiste kontserbadoreak: gobernu edo politika frankistarekin zerikusia duten albisteak: Gobernua, falangea, emakumeen atala, inaugurazioak, jazarpena, poliziaren sarekadak.
- **B tipo albisteak**, albiste berritzaileak: frankistak izaten jarraitzen duten arren turismoarekin eta atzerriarekin lotutako albisteak dira. Diktadurak turisten etorrera irudikatzen zuen eta turismoaren hazkundera kontatu. Atzerriko politikarien etorrerak, nazioarteko erakundeak, industria eta garapena beste herrialde batzuetan

Lan honetan, bereziki azpimarratzen da turismoa, aldaketa ekonomikoaren eragiletako bat izan baitzen, baina baita gizarte-aldaketarena ere. Turismoaren etorrerak ez zuen bakarrik hazkunde ekonomiko bat sorrarazi frankismoan, baita ere moden aldaketa bat ekarri zuen. Esate baterako, gizartea arropa estilo berriak ikusten eta eramaten hasi ziren eta ordura arte pentsaezinak ziren ohitura liberalak praktikatzen, desarrollismo frankista garai berri oso bat sortu zen.

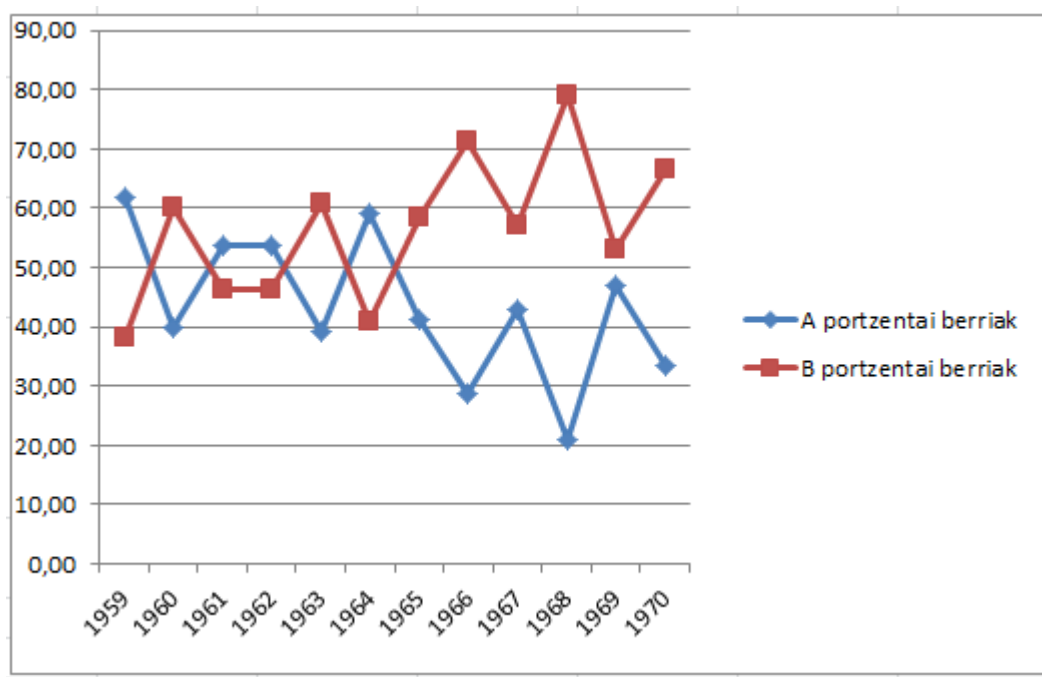
Urteko bi edo hiru NO-DO hautatu ditut, beti uda garaikoak. 1959tik 1970era, 30 NO-DO. Urte bakoitzeko udako NO-DOak hautatu dira [hautatutako NO-DOaren zerrenda] aldaketa bistartzeko esanguratsuenak izan daitezkeela uste dudalako.

NO-DO bakoitzean albisteen minutuak kontatu dira eta A tipo berriak eta B tipo berrietan banatu dira. Banaketa hori egiteko, albistegietan erabiltzen den diskurtsoaren analisisia egin da. Hitzez hitz, 30 NO-DO horietan esaten dena entzun, eta zeinen izadikoak ziren erabaki egin dut diskurtso horren arabera. Albiste batzuk ez dira era argian talde batean ez bestean kokatzen eta, beraz, ez dira kategoria batekoak edo bestekoak. Talde bakoitzaren ehunekoa kalkulatu dut NO-DO bakoitzean eta urte bakoitzean.

Laburbilduz, hiru albiste mota topatu ditut eta bigarren grafikoan erakutsi:

- **A tipo berriak**: gobernu eta politikarekin zerikusia dutenak.
- **B tipo berriak**: turismoa eta desarrollismo frankista lantzen dutenak.
- **C tipoak**: Besteak. Honen adibidetako bat, liteke: Guadalajaran egiten den zezen ikuskizuna, aipatzea NO-DOak. Frankistak diren arren, ez dute berez diktaduraren izaera edo ezaugarriak goraipatzen edo azpimarratzen.

Ehuneko horien joera aldatu egin da 1959tik 1970era. Hurrengo taulan ikusi dezakegunez, A moduko albisteek, 1959. urtean gehiago dira eta NO-DOaren zati handiago bat hartzen dute. Grafikoak mituen bidez adierazten digu aldaketa.

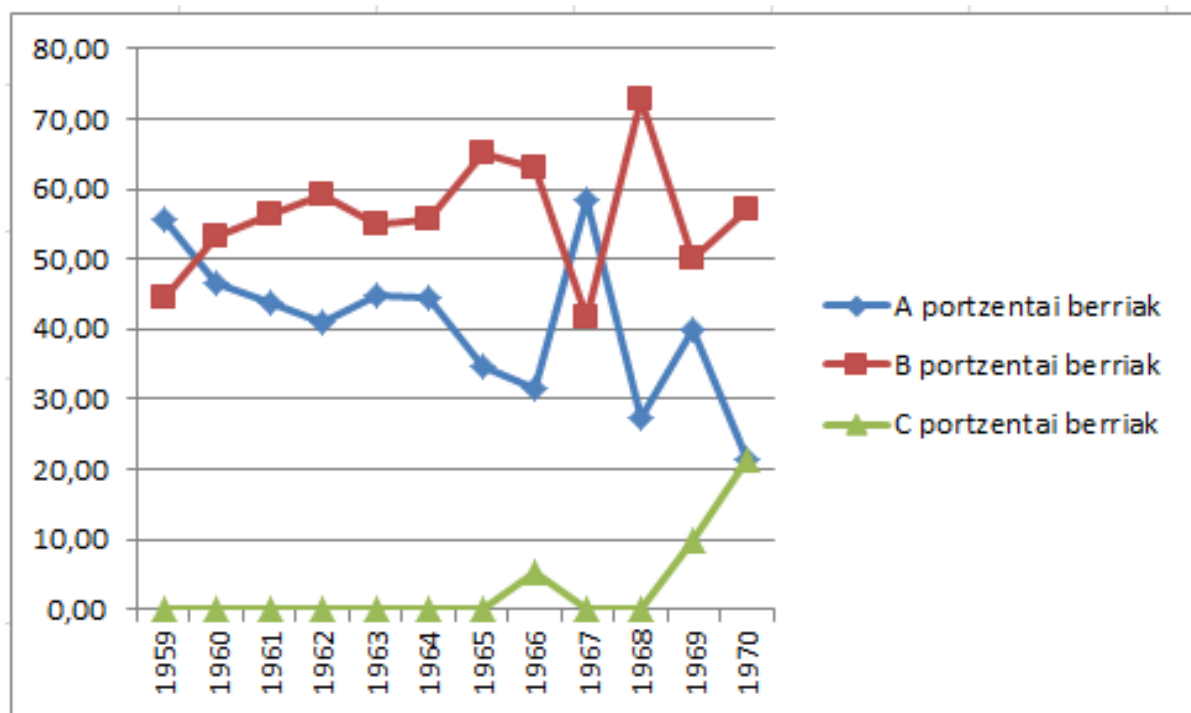

⁴ Egilea: Iratxe Olaizola. Iturria: NO-DOa (rtve)

Aurrean ditugun emaitzen arabera, 1965. urtean egon ziren ehunekoekiko parekideen bi motatako albistegiak. Geroztik, B motatakoek gora egin zuten eta A motatakoek behera.

Teoria frogatzeko xedearekin baita, albiste kopuruaren arabera neurtutako grafiko bat ere sortu dut. Oraingoan, C tipokoak ziren berriak gehitu ditut grafikoan. C tipoko albisteak, lehen (A) zein bigarren taldearen (B) parte ez diren albisteak gehitu izan dira. Nahiz eta asko ez izan, bost totalean: 1966, 1969 eta 1970. urteetan banaturik, beharrezkoak ziren hurrengo grafikoa zentzuzkoa izateko.

⁴ Grafiko honen bidez ikusi dezakegu 1959tik 1970. urterarte, NO-DOak albiste mota bakoitzari dedikatzen dion minutu portzentai kopurua.

⁵ Egilea: Iratxe Olaizola. Iturria: NO-DO-a (rtve)

Grafiko horretan ikusi daitekenez, urteak aurrera joan ahala, kasu berezi baten batean izan ezik (1967. urtean) era orokorrean, NO-DOek denbora gehiago eskaintzen diote desarrollistak diren albisteei, frankismo nazionalista itxi hori sustatzen dituztenak baino.

C tipokoak aukeratu dira lokutorearen hitzetan nabaria ez zenean zein zen albistegi horren helburua. Adibidez, batean ostruka batek parke natural batean arrautzak jarri eta horiekin tortilla bat egin dela kontatzen du anekdota baten moduan, hori esate baterako C tipokoa kontsideratu izan dut, ez zuelako beste biek zituzten izaera hain definiturik. Hala ere, diktaduran aurrera egin ahala horrelako albisteak oso esanguratsuak dira, hazi egiten dira eta beti ere frankista izaera bat dutela gogoratu beharko genuke. Nahiz eta, ez diren zehatz-mehatz jarritako lehen markoei egokitzen, ez du esan nahi ez zirela diktaduraren parte izan. Eraitza xehatuak eta barne hartuak Excel taula batean azaltzen dira, emaitzen atalean.

Azkenik, ikus-entzunezko material gehiago landu ditut bigarren mailako iturri moduan lan honetarako. Izan ere *“Los años del NO-DO”* serie-dokumentala ikusi dut (Amazon Prime plataforma digitalean eskuragarri dagoena). Eta, garaiko pelikula arrakastatsuak ere landu ditut: *El turismo es un gran invento* (**Pedro Lazaga, 1968**) eta *Ha llegado un ángel* (**Luis Lucia, 1961**), esate baterako. Pelikula hauek erakusten dute desarrollismo garaia eta Lezagaren kasuan, turismoaren egoera nolakoa zen Espainian. Humore aldetik eginda badaude ere, garai horretan jendartean sortutako mugimendua erakusten du.

⁵ Grafiko honek albiste kopuru portzentaia hartzen ditu, 1959tik 1970. urtera. NO-DOak albiste mota bakoitzari dedikatzen dion albiste kopurua.

ANALISIA

Franco-k gerra-osteko gobernuan jarri zituen arduradun gehienak falangistak ziren. Hala ere, 1957. urtean eta krisi ekonomikoa herrialdea itotzen ari zelarik, falangistek pisu politikoa galdu zuten eta Opus Dei-ko teknokratez osatutako gobernua sortu zuen. Teknokratek gizartearen ikuspegi kontserbadorea osatzen zuten eta ekonomiaren eredu kapitalista aldeztu zuten (edo kapitalismo internazionaletik gertuagokoa). Teknokraten politikek aspaldi ezagutu ez zen hazkunde ekonomiko bat ekarri zuten. Haien politikek bultzatu zuten garaiko masa turismoa, garaiko ekonomiaren hazkunde erraldoia ahalbidetu zuen industrietakoa bihurtu zena eta herrialdearen itxura eraldatu zuena.

Hala ere, gobernu horretan danak ez ziren teknokratak. Aurreko aldietan bezala, Franco-k familia politikoen arteko oreka mantendu zuen kasu honetan ere bai. Carrero Blancok, Franco-ren konfiantzazko militarra, gobernu berri horretan pisu handia izan zuen eta nahiz eta turismoa eta horrek zekarren diru sarrera bultzatu zuen, Carrero Blancok ordezkatzeko pentsamendua diktaduraren izaera mantentzen saiatzen zen. Kontuan izan beharko genuke, hainbat urtez, diktaduraren helburua herrialde autarkikoa eraikitzea izan zela. Beraz, turismoaren beharra onartzea, nolabait, diktaduraren espirituari kontraesan egitea zen herrialdearen kanpo irekiera zekarrelako, herrialde demokratiko atzeritarrei eta haien kultura eta baloreei baita.

Frankismoak trebeziak kapitalizatu zuen desarrollismoa eta horrekin etorri ziren masa turismo edo kontsumoa. Esate baterako, turismoaren etorrera eta hazkunde edo ongizate materiala frankismoari zor genion zerbait bezala proiektatu zuten medioek eta batez ere NO-Dok. Frankismo diktaduraren izaera babesten zuten hainbat jazoera historiko ere gertatu ziren. Esate baterako, Rafael Abelle eta Gabriel Cardonak *Los años del NODO* ikerketa lanean adierazten duten moduan, 1960ko urtarrilaren 4an Quico Sabater zendu zen, diktaduraren kontrako maqui talde gerrilleroko partaidea. Aipatutako liburuaren arabera, Sabater tiroz hil zuten Bartzelonan eta horrek Franco-ren diktadurarentzat suposatu zuen ez zela zertan gehiago arduratu behar aurkako talde gerrillero aktiboaz. Hala ere, nahiz eta gerrillak amaitu, urte honetan langileen grebak eta erregimenaren kontrako bilkura klandestinoak sortzen hasiko ziren.

Hasierako urteekin eta 1961. urterarte, NO-DO-ek atzeritarren inguruan hitzegitean ez dutela ikus liteke, turismoa edo haien etorrera lausengatzen, ia aipatu ere ez du egiten. Etortzen direnak pertsonaia politikoak dira baina ez turistak. Hala ere, pertsonaia politiko horien etorrera desarrollismoarentzat oso garrantzitsua izan zen. Espainia itxi batetik beste herrialde batzuetako buruak ezagutzera eta haien herrialde kideak etortzera bultzatu zutenak, hala ere, Franco Espainiaren buru izan zen bitartean, herrialdeak ez zuen inoiz diktadura izaera galdu. Kanpotik zein barrutik ikusita, Espainian zegoen agente era diktadura bat zen.

Lanean lehenago aipatu den moduan, migrazio mugimendu handienak 50. hamarkadan eman ziren. Nahiz eta desarrollismoak horri aukera gehiago eman zizkion, 60. hamarkadan hainbat gazte herriak utzi eta hirietara joaten ziren lanaren bila, ez beste herrialde batzuetara. Horren ondorio zuzena izan zen baita,

hamarkada horretako gazteen seme alabak jada, hiritarrak zirela. Hala ere, 50. hamarkadan migrazio mugimendua egin zuten pertsona hauek, askotan, aukera bazuten, herrietara itzultzen ziren opor garaietan esate baterako. 60. hamarkadan, aldiz, *veraneo* kontzeptua eta oporren zein turismo kontzeptua ezagutuko zuten eta haien perspektiba aldatuko zen, baita, dirua irabazteko gaitasuna gizarte klase ertaina agertuz.

Bestalde, aldaketa nabarmena 1959tik 1962. urterarte izan zen. NO-DOak urte hauetan zehar, hotelen eraikuntzen inguruan egiten dute berba, atzerritarren etorrera lehiaketetan oinarritzen badira ere. Bat-batean, urte horietan turismoa Espainian askoz ere nabarmenagoa bilakatzen da NODO-etan. Hamarkada horretan esan genezake hasiko dela, baita ere, atzerritarren inguruan berba egiten ez soilik teknologia aurrerakuntzetan, baizik eta jendeartearen bizitzaren parte bezala ere. Desarrollismoaren zati garrantzitsu bat eta eman ziren aldaketak gertatu ahal izateko armarik garrantzitsuena izan zen turismoa. Honen guztiaren irudia proiektatzen zuten NO-DOak ugariak badira ere, adibide moduan hartu genezake azpian ikusten duguna. NO-DO honetan, aipatzen da nola 100 logelako hotel bat eraikiko duten eta horrek agerian utziko du, turismoaren etorrerak izaten hari duen inpaktua:

*A seis kilómetros de Granollers se levanta el gran polígono industrial que agrupa unas treinta empresas en Montornès del Vallés. Constará de un hotel de 100 habitaciones y una ciudad satélite para 15.000 habitantes, mercado, supermercado, escuela y cine. Después de colocar la primera piedra de la ciudad satélite, el subsecretario de gobernación Don Luis Rodríguez de Miguel contempla con el gobernador provincial la maqueta de las futuras edificaciones.*⁶

Espainiarentzako pauso handietariko bat D. D. Eisenhower, 1959an, AEBko presidentearen bisita izan zen. Espainiarentzako garrantzi handia izan zuen bisita honek, herrialdearen irekiera eta frankismoa diktadura moduan onartua izatea paradigma politiko internazionallean suposatu zuen. Horrez gain, beste herrialde batzuk baino beranduago sartu bazen ere, Estatu Batuek sortutako Marshall Plan-ean sartu zen Espainia eta ekonomia hobetzeko asmoarekin, López Rodo eta gobernu berria osatzen zuten beste teknokratek, herrialdearen irekiera posible egin zuten eta momentu horretan garrantzitsuak ziren pertsonai asko Espainiara hurbildu ziren. Franco Hitlerren diktaduratik urruntzen hasi zela eta masa kontsumoaren eredua oinarri zuten mendebaldeko demokrazien mundura gerturatzeko joan zela irudikatzeko beste forma bat zen.

1960. hamarkadan aldaketa sozio politiko nabarmen gehiago eman ziren. Carmen Molinero-k eta Pere Ysás-k, *La anatomía del franquismo* liburuan azaltzen du nola 50. hamarkadan egondako aldaketek 60. hamarkadan sortu zen desarrollismoarako oinarriak jarri zituztela. Historialari horien arabera, 50. hamarkadan diktadurak normaltasuna berreskuratzeko lan egin zuten gizarteko kideek. Hala ere, hamarkada horretan era hobean bizi ahal izateko eta diru gehiago izateko askotan atzerrira joaten ziren familiek. Liburu berdinak aipatzen duenez, 60.

⁶ (NOT N 1022 A), (1962ko abuztuaren 6a), **INFORMACIÓN NACIONAL** (00:00:16)

hamarkadan aldaketa askoren artean, Espainia barrenean familien bizimodu baldintza hobeak lortzeak izan zen. Jendarteak atzerrira joan beharrean, herrialdean geratzen ziren. Oraingoan, herrietatik hirietara migratzeko, eta bertan industria ezberdinetan lan egiteko.

Esan bezala, barne eta kanpo inmigrazioaren hamarkada ere izan zen: Europara eta penintsulako lurralde industrializatueta joan zen jende asko eta asko landa eremua atzean utziz. Lehen aipatu dudan *Los años del NODO* liburua arabera, 1961. urtean ia milioi bat espainiar atzerrira joan zen lan bila. Espainia barruan atzerrira lan egitera joaten zirenen gehienak autonomia erkidegoko herritarrak ziren. Eta atzerrira joatearen mugimenduak, nazioarteko harremanak sortaraztea lortu zuen, gerora, gizartearentzat ekonomiko zein sozialki aberasgarriak izango ziren harremanak.

Frankismoak ikus-entzunezko materialetan, zein egunkarietan ere zentzura ezarri zuten eta beraz, diktaduraren kontrako mezuak ez ziren onartzen ezta zabaltzen ere. Horregatik, ezin genezake holakorik topatu NO-DO-etan. Atzitik, NO-DO-en interesa edota aberastasun handiena da errealitate berriaren edo frankismoaren biraketaren inguruko narratiba nola eraiki zuen ikustea, aztertzea eta lantzea. Nola proiektatu zuten hasiera batean kontraesankorra iruditu daitezkeen bi paradigma: oinarriak mantentzea (ustez kapitalismoa eta mendebaldeko kultura modernoaren kontrakoak zirenak) eta kontsumo gizartearen ereduen parera garatzea. Dokumnetu hauek ideia horrekin batuta daude.

Crumbaugh-ek bere analisisian film baten pasarte deigarri bat aukeratzen du: *“¡Turismo!, ¡Turismo!, ¡Turismo!” exclama un narrador en off, “una palabra mágica que hoy está en boca de todo el mundo y ayer, aunque estaba en el diccionario, nadie sabía lo que significaba.”* Esaldi horrekin, desarrolismo frankistaren ezaugarri nagusia definitu zuela esan genezake. Hiru lerro horiek sortu zenaren irudi garrantzitsu bat transmititzen du: jendearen joan etorriak, ekonomiaren hazteak eta espainiar gizarteari ekarri zion zorientasun edo “magia” hori. Bat-batean hitz magiko hori [turismoa] industria berri oso bat sortu zuen gizartean. Gainera, liburua atalak azaltzen duenez, filmaren zati horretan agertzen diren hotelak eta zerbitzuak, industria berri oso bat irudikatzen zuten.

Beste adibide bat jartzekotan, 1964. urteko abuztuaren 3an egin zuten NO-DO-a aipatu genezake. Franco Gazteizetik Donostira bidaiatu zuen Talgo izeneko trenean. NO-DO horretan ikus-entzunezkoaren off ahotsak, aipamen egiten dio hiritarrek eta militarrek Franco-rekiko sentitzen duten mirezmenari.

La región ferroviaria de Vitoria se ha puesto de gala para despedir a su EXCELENCIA EL JEFE DEL ESTADO que, acompañado de su esposa y séquito, emprende viaje a San Sebastián en el nuevo tren Talgo. En esta despedida se reitera el entusiasmo que el público ha manifestado al caudillo durante las jornadas anteriores. La moderna unidad que inaugura el Generalísimo en este viaje lleva el nombre de Virgen Peregrina que reúne los mayores adelantos técnicos. Puede alcanzar una velocidad de 120km/h, el paisaje vasco presenta el tipismo de sus caseríos. Los campos se ofrecen en sazón a la vista del Caudillo,

*como testimonio vivo de 25 años de paz y de trabajo. - ... - Hay vótores, en vascuence. Para presenciar el paso del cortejo, los árboles son también un buen lugar de observación. San Sebastián ofrece a todo lo largo del trayecto, una auténtica manifestación de fervor patriótico y adhesión al JEFE DEL ESTADO. Como cada año, el generalísimo y su esposa pasarán en San Sebastián una parte de su temporada veraniega.*⁷

NO-DO honek ez du bakarrik Franco-ri laudorioak egitea helburu, modernitatearen ideia trasladatzen du baita. Trenak eta honek ekarriko duen onurak eta abantailak bidaiatzerako orduan azalduko ditu. Aurrean dugun zatia, frankismoak turismoaren onurak nola bereganatzen zituenaren adibiderik onena dela esan genezake.

Fragak Espainia kostaldeari publizitate handia egin zion, batez ere, “*la Costa Dorada*” deitzen zuen ingurua (Mediterraneo ingurua) eta Benidorm-ri. Gaur egun oraindik existitzen den: “España sol y playa” ideian dirutza inbertitu zuen eta horrek batez ere, Europa iparraldeko turistak ekarri zituen eta baliagarria izan zen dirua sortzeko, kultura ezberdinak ezagutzeko eta jendartearen mugimendua sortzeko. Turismoa izan zen, zalantzarik gabe, 60. hamarkadako industria berria, honek aberastasuna eta bizitzeko modu berri bat ekarriko zion gizarteari. NO-DO-ak ere Benidorm inguru horretako promozio narratibartekin bat egin zuen:

*Benidorm es una de las playas españolas a las que asiste mayor número de veraneantes. Que disfrutan de la delicia del clima y que han dado a esta villa alicantina un carácter especial de animación y de bullicio. Al mismo tiempo Benidorm es también escenario donde se popularizan los festivales de la canción. De sus concursos salen esas tonadas que luego repetirá insistentemente durante el año las grabaciones de los discos y los altavoces de la radio. Todo estos factores contribuyen al rápido crecimiento de la población que se extiende con ritmo acelerado. He aquí uno de los clásicos panoramas del verano en la orilla del mar, de suave oleaje y con juegos y diversiones que nos muestran como el agua y los niños son los verdaderos animadores de la playa. El deporte acuático reviste variedad de formas. Alguno llora pero se le pasa pronto, sobre la suave arena y bajo la caricia del mar, los veraneantes de todas las edades viven horas felices al aire libre y al sol.*⁸

60. hamarkada hasierako NO-DO zati horretan, argi eta garbi ikusi daiteke Benidorm moduko herriei ematen hari zitzaien garrantzia. Hondartza eta ur epela zuten kostaldeko herri hauetan, hotel handiak eta apartamenduak eraikitzeak turismoaren etorrera eta horrekin batera desarrillismoaren hasiera bultzatu zuen.

⁷ (NOT N 1126 A), (1964ko abuztuaren 3a), **FRANCO EN SAN SEBASTIAN** (00:07:09)

⁸ (NOT N 970 B), (1961ko abuztuaren 7a), **BAJO EL SOL DEL VERANO** (00:04:38)

Laburbilduz, analisiaren bitartez ondorioztatu dezakegu, espainiar hiritarrek hainbat aldaketa sozial jasan zituztela 60. hamarkadan. Alde batetik bizitza sozialean; non bizi, zertan lan egin eta bizimodu ikuspegia batez ere. Horrek, diktaduraren jarraikortasunean eragina izan zuen. Masa-turismoak, ekonomia fluxu handiago bat ekarri zuelako, jendeari ikasteko aukera gehiago eman zion, unibertsitateko joateko eta era hobean bizitzeko eta, beraz, Franco hil ostean diktaduratik demokraziara igarotzea pauso natural bat bilakatu zen desarrollismoaren ondorioz. Hori gertatzeko, kontuan izan beharko genuke, diktadorea hil zeneko belaunaldiak atzerria ezagutzeko aukera, pentsamendu ezberdinak ezagutzeko aukera eta bai letrak, bai zientziak ikasteko aukera izan zutela eta pentsali politikariak John Stuart Mill-ek pentsatzen zuena bete izan zuten: jakintasunak askatasuna eman zion gizarteari. Franco bizirik iraun zuen denboran, diktadura mantendu zuten baina Franco hiltzean demokrazia justu batengatik borraktu zuten gure gurasoen belaunaldikoek.

Hurrengo ataletan, desarrollismoaren analisia eta filmetan desarrollismo hori nola ikusten den analisia landuko dira. Era horretan, modu sakonago batean ikusiko dugu egin frankismoak gizartearen zuen eragina eta desarrollismoak nolako ondorioak izan zituen.

5.1 Desarrollismoaren analisia

Gaur egun, 50 urte baino gehiago igaro ostean, esan genezake, 60. hamarkadan emandako irekiera nahiko bizkorra izan zela. Hamarkada bakar batean gizartearen ikuspuntu osoa aldatu egin zen eta horrez gain, gainera, bizitzeko moduetan aldaketa sakonak eman ziren. *Cine, imaginario y turismo* liburuan, Justin Crumbaugh-en atalean azaltzen du nola turismoaren industriak aukera eman zion diktadurari, gutxika-gutxika, bere sistema antidemokratikoa berreraikitze eta sendotzeko.

Hala ere, handi-handika ikusita onartu behar da, gizarte eta aldaketa sozialekin batera NO-DO-ak, frankismoa bera bezala ere, aldatu egin zirela. Hasiera batean, 1959tik eta 1963. urtera arte batez ere, NO-DO-ak gai asko era laburrean eta bizkorrean lantzen zituen. Gainera, nahiz eta internazionalak ziren berriak ematen zituen, beti ziren, printzipioz, garrantzi politiko gutxiko berriak. Esate baterako, beste herrialdeetan egiten ziren lehiaketak, aurrerakuntza teknologikoak... Edo gure herrialdean bertan egiten ziren bilera edo akzio politikoak. Horren adibidea da, adibidez, 1959ko abuztuan egin zen NO-DO-etako bat:

Mallorca celebra brillantes actos presididos por el gobernador civil señor Alvarez-Buylla y por las autoridades locales en recuerdo de Fray Junipero Serra fundador de las misiones Californianas. Tras la misa en la iglesia parroquial son colocadas coronas de flores al pie del monumento elevado a la memoria del inolvidable franciscano. Es inaugurado en esta jornada el museo y centro Fray Junipero Serra, obra arquitectónica de Don Gabriel Alomar. Asiste a los actos el señor Canter, agregado cultural de la embajada de los Estados Unidos. Ante las piezas del museo, los reunidos evocan el recuerdo de quien al morir, dejó establecidas

*en California nuevas misiones que fueron núcleo de cultura y de espiritualidad y semilla de civilización.*⁹

Edota beste hau:

*En Massachusetts va a ser lanzada la primera nave Norte Americana de superficie, movida por la fuerza nuclear. Se hallan presentes los altos jefes navales entre los que se figura el vicealmirante Reycobeck creador del submarino atómico. La madrina está preparada y da fuerte con la botella de champán, pero solo al segundo golpe consigue romperla y manchar al caballero con el vino espumoso de la buena suerte. Esta unidad es la más moderna en la navegación de superficie.*¹⁰

Bestalde, deigarria da nola turismoak pisu gehiago hartzen duen esatariaren ahoan eta kamera aurrean agertzen diren pertsonetan ere. Espainiako familiak “veraneo” deitzen dutena praktikatzan hasten dira. Herritar asko, “betiko herrira” edo gurasoen herrira joan beharrean, Benidorm, Valentzia, Villajoyosara... Horrelako lekuak aukeratzen zituzten udako oporrak igarotzeko.

Kostako herri, hondartzadun gehienak bete ziren joera hauekin, erregimenak hauspotutako joera toki horietan eman baitzen eraikuntza erraldioen joera geldiezina: bloke eta hotel erraldoiak, azpiegiturak, zerbitzuak atzerritarrak ere.. Espainiako transformazioa bultzatu eta txalotu zuten. Hauek kostaldera joaten hasi ziren eta, batez ere, suediar emakumezkoak izan ziren gizon-espainiarrengan atentzio gehien deitu zutenak. Atentzio hori, garai horretako filmetan askotan irudikatu zen: suediar emakumezkoak fantasia askoren jabe bilakatu ziren eta Espainian bizi zituzten egoera emozionalak espainiar gizonezkoekin komediadun ikus-entzunezkoak islatzen ziren. Laburbilduz, fantasia heterosexualak direla eta gainera, suediar emakume hauek, bikiniak modan jarriko zituzten herrialdean.

NO-DO-etan atentzioa deitzen du, nola geroz eta gehiago aipatzen diren hotelen eraikierak. Horren adibide gisa, 1966. urteko abuztuan hotel baten eraikuntza berriarekin hasi zen NO-DO-etariko ba. Horretan eta hotelaren eraikuntzak turismoaren industriak hartzen ari zen indarraren irudia erakusten du:

Este es el nuevo parador de turismo del Valle de Arán, construido en el centro del Pirineo leridano a la salida del túnel de Viella. El ministro de información y turismo a quién acompañan personalidades francesas y españolas preside la inauguración que es celebrada con danzas típicas catalanas. Todo el valle es dominado por el nuevo parador, próximo a la frontera franco-española, junto a los picos: Aneto y La Maladeta y el parque nacional de Ordesa. En su interior confortable, dispone de 159 plazas, es uno de los más grandes y completos de la red estatal de alojamientos. El nuevo túnel de Viella, construido gracias a la colaboración hispano-francesa, permitirá estrechar las relaciones entre los dos países y facilitará el conocimiento de este recóndito valle. Representantes de toda la comarca,

⁹ (NOT N 865 B), (1959ko abuztuaren 3), **MALLORCA** (00:01:16)

¹⁰ (NOT N 865 B), (1959ko abuztuaren 3), **INSTANTANEAS MUNDIALES** (00:02:11)

*vestidos con el típico traje regional reciben al señor Fraga Iribarne. El ministro es objeto del homenaje de gratitud al gobierno español por parte de estas buenas gentes pirenaicas que expresan así su agradecimiento a la obra del generalísimo Franco.*¹¹

NO-DO-etan, beti gogoraratzen zen Espainia eta erregimenaren garrantzia. Kontuan izan behar dugu hauentzat masa-turismoak izan zuen garrantzia. Turismoaren inguruan industria oso bat sortu zen, baita ere, turistak entretenitzeko helburuarekin. Hotelek espektakuluak eta bestelako atrakzioak eskaintzen zituzten. Hori ondo erakusten duen NO-DOa, 1964. urteko, abuztuko litzateke;

*Esta es la gran playa de Benidorm en la que se dan cita hoy veraneantes de todas las procedencias. Hasta hace pocos años, Benidorm era una pequeña localidad alicantina, dormida en su propia historia con sus peñas del Arabí. Hoy es una población importante que hemos visto crecer por años y por días y que ahora nos es raro contemplar con la animación de sus calles y el esplendor de sus edificios. Un municipio dinámico, con iniciativas, respaldado por las propias bellezas del emplazamiento en la costa mediterránea hizo el milagro. Este año, Benidorm celebra el VI festival de la canción en plena época estival, sus playas amplias y soleadas, son una agradable invitación a las vacaciones. En sus calles se estacionan coches de distintas procedencias, la luna llena es como una plaza de toros blanca que nos invitase a entrar en la auténtica plaza de toros de Benidorm donde se celebra el festival de la canción organizado por la red. Turistas de España y del mundo escuchan las melodías que compiten en el certamen con opción a la fama y a la popularidad. Un jurado eficiente y riguroso, toma nota de las canciones. La ganadora se titula Eternidad, la está cantando Jose Casas. Autor de esta canción, concebida al estilo Europeo actual, es el compositor profesional Juan Hernando que escribió música y letra en colaboración con su esposa. Se lleva el primer premio de cien mil pesetas con las perspectivas de la celebridad. Vicente Parra entrega los testigos en nombre de la red a los triunfadores. Albertina Cortes, Jose Casas y Juan Hernández. Están presentes autoridades del movimiento y de la radiodifusión. El festival de Benidorm continúa en la línea del mejor éxito.*¹²

Turismoa txalotzeaz gainera, Espainian egon ziren beste aurrerakuntza batzuk ere zabaldu ziren NO-DO-en bitartez. Industria, esate baterako, garrantzia handia hartzen hasi zen Espainian eta hori ere NO-DO-etan ikusten zen islaturik. Horren adibide moduan hartu genezake, 1967. urteko udakoa:

En Lorca se ha levantado una nueva fábrica de cementos que en su día fue inaugurada por los ministros de industria y de marina. Las canteras de califa y marga con que cuenta la nueva factoría

¹¹ (NOT N 1230 A), (1966ko abuztuaren 1), **NOTICIAS ESPAÑOLAS** (00:00:18)

¹² (NOT N 1126 B), (1964ko uztailaren 4a), **INFORMACIÓN NACIONAL** (00:02:34)

*son de excelente calidad. Y se ha llevado a su individualización tras varios años de búsqueda y estudio, estas canteras son prácticamente inagotables. En 5 años España ha pasado de 52 fábricas de cemento a 61 y de más de siete millones a casi 16 millones de toneladas de este producto. En los cuadros de control se integran números y serbo-mecanismos mantenidos a distancia y otros dispositivos de la más avanzada electrónica. Es de notar que en esta fábrica la abundancia de sistemas para captar materias en suspensión para lo que se ha dotado al horno y a los molinos de filtros electroestáticos. La producción obrero año, con la planta en pleno rendimiento será superior a las 3.000 toneladas. Como la fábrica se encuentra a 35 km de del puerto marítimo esto permitirá nuevas posibilidades de exportación.*¹³

Diskurtsoaz gainera, irudia ere aldatu zuten pixkanaka NO-DO-ek. Horren adierazgarri litzateke batez ere, hasieran agertzen zen sarrera. Hamarkada berriarekin eta berrikuntza danekin batera, irudia ere aldatu egin zen. Deskribatu beharko balitz, esan genezake, 60. hamarkada aurretik zuten sarreren irudia askoz ere serioagoa zela: letrez, txoriz eta zuzentasunez beteriko irudia zen. Hamarkada hasi eta gutxira, bat-batean, irudietan pertsona alaiak, turismoari erreferentzia handia eta beste seriotasun bat izango zuen NO-DOentzako introa egin zuten.

Azkenik, aipatu genitzakeen beste ezaugarrien artean bat liteke, NO-DO-etan adierazten den bezala, hirietan bizitzea hasiz doan joera hasi zela. NO-DO gehienetan ikusi genezake nola hotelak, hiri erdian etxeak eta, 60. hamarkadan hiri bizitza bultzatzen zuten hainbat ekimen sortu ziren. Errepide berriak sortu zituzten, bide berriak eta hirietara sar-irteerak egiteko errektasun handiagoak zeuden. Bat-batean, hiria bizi lekua zen eta herria, nekazal inguruak ziren inguruak etab uda edo igande arratsaldeak igarotzeko lekua. Horren adibide argia liteke, 1968ko abuztuan, NO-DO batean aipatutako hurrengoa:

*Los domingos la gente sale al campo y pese a los augurios de los pesimistas, el tráfico se desenvuelve con gran fluidez. Claro es que desde el aire y a modo de ángeles guardianes vigilan ojo avizor agentes de la jefatura de tráfico para allí donde pueda haber atisbos de atasco remediarlos inmediatamente. Tampoco hay que olvidar que las redes de acceso creadas alrededor de las grandes ciudades como Madrid cumplen una función de alivio nada desdeñable. Y cuando llega el atardecer los automovilistas regresan a la ciudad, la vía circulatoria de la derecha está desierta la de la izquierda no, pero tampoco hay problemas. ¡Y la caravana llega a la ciudad! Aquí sí los habrá, es natural las ciudades se van quedando estrechas. No obstante, permanecerá el recuerdo del día tranquilo, el aire fresco, el baño en el arroyo y la merienda a la sombra de los pinos.*¹⁴

¹³ (NOT N 1282 A), (1967ko uztailak 31), **INFORMACIÓN Y REPORTAJES** (00:00:19)

¹⁴ (NOT N 1335 B), (1968ko abuztuaren 5a), **NOTICIAS ESPAÑOLAS**, (00:00:17)

Laburbilduz, NO-DO-ek aipamen berezia egiten zioten desarrollismo garaian azpiegitura berri guztia eta gizarteak izandako ohitura aldaketei. Horrez gain, ikus-entzunezko material honetan irudikaturik ikusten dugu nola masa-turismoa oinarritzat izan zen aldaketa hauek gertatzeko.

5.2 Frankismoaren irudia fikziozko irudien analisia

Lan honetan, askotan aipatu den moduan, 60ko hamarkadan Espainiako hiritarren bizimoduan aldaketa nabarmenak eman ziren aurreko hamarkadekin eta gerraostearekin alderatuta. Transformazio horien sinbolo garrantzitsu bat, aldaketa horiek gorpuztu zituen, Marisol/Pepa Flores antzezlea izan zen (Rincón, 2019). Bere karrera hasieran, Marisol 60ko hamarkadako oparotasunaren eta baikortasunaren sinbolo bezala agertu zen hainbat produktu kulturaletan. Neskatoaren ikasketen gidaria Manuel J. Goyanes izan zen, Frankismoaren eliteko pertsonaia, Marisolen mentorea eta neskatoaren irudiaren inguruan ekonomia eta enpresa oso bat sortu zuena. Marisolek hainbat film protagonizatu zituen 60ko hamarkadan, gehienak Luis Luciak zuzenduak. Antzezlea onartutako modernitate ereduaren irudia bezala gailendu zen, desarrollismoaren metafora bezala.

60. hamarkadan emandako migrazio mugimenduak garrantzi handia izan zuen eta fenomeno hau irudikatua agertzen da 1961. urteko *Ha llegado un ángel* (Luis Lucia, 1961) pelikulan. Honetan, Marisol protagonista da, Malagako herri batetik bere izeko-osaba aberatsekin bizitzera joaten da Madril hirira. Bertan, familia-kideek ez diote harrera onik egiten, baina Herminia pertsonaia, etxeko neskamea, Galizia aldeko herri batekoa, bai saiatuko da umea etxean bezala sentiarazten. Film honek, garaiko beste askoren moduan, gizarteari irudikatu nahi dio nola hirietan bizi ziren pertsonak ez ziren horren maitekorrak edo sentiberak eta, aldiz, herriak gizarteari eta pertsonen indibiduo moduan ematen dien balore pertsonala pareka ezina zela.

Bestalde, desarrollismoaren logikak eta testuinguruak beste hainbat pelikulen protagonista izan zen. Horietako askotan turismoak protagonismo berezia izan zuen. Film hauetan “veraneo”, “turismo de masas” eta horrelako kontzeptuak agertzen hasi ziren. Gainera, lehen aldiz, eta ahal zen neurrian, turismoaren etorrera eta diktaduraren zabalkuntza irudikatzen hasi ziren. Mary Nash-ek adierazten duen moduan, turismoak genero iruditeria jakin bat definitzen lagundu zuen. *Masculinidades vocacionales y veraniegas: el Rodríguez y el donjuán en el turismo de masas* artikulua aipatzen duenaren arabera, film horietan, gai nagusienetarikoa bat: “las suecas” izango litzateke. Emakume suediarrek ederrak, lerdenak eta gizonezkoen fantasia sexualen jabe moduan deskribatzen dituzte film gehienek. Maitemintzeko modukoak izanik, Espainiar gizonezkoen irudia bi eratara marrazten dituzte filmek “Los Rodríguez” eta “Los donjuán”. Rodríguez delakoak ezkondu daude, gehien bat, aiurri gogor eta indartsuko emakumeekin, baina emakume hauek hondartzara joaten direnean oporretan gizonezkoak hirian utzita lan egiten, gizonezkoak beti saiatzen dira abentura sexual bat izaten emakume hauekin. Bestalde, Donjuanak, ez dago ezkondu, eta bere konkistaz alarde egiten du. Emakume suediar hauek konkistatzen ditu eta gau bateko harremanak izan ostean, alde egiten du.

El turismo es un gran invento (Pedro Lezaga, 1968) turismoaren gaiarekin harremana duen film esanguratsuetako bat izan zen. Aragoiko herri txiki batean bizi dira protagonistak. Irekiera eta industrializazioa dela eta, husturik geratu den herri batean. Gazte danak hirira joan dira lan egitera hotel edo industrian eta herrian jende nagusia besterik ez da geratu. Bestalde, herriko alkateak (Paco Martínez Soriak antzezten duena) erabakitzen du herria berritu eta turismoa erakarri behar duela hau ez dadin hil. Horrek, pertsonaia “oporretan” joatera bultzatzen du turistek zer gogoko duten ikusteko. Filmean, igerilekudun hotelak, ikuskizunak eta besteak beste erakutziz. *Cine, imaginario y turismo* liburuan, Justin Crumbaugh-en *El turismo como arte de gobernar: los “felices sesenta” del franquismo* izeneko artikuluan pelikula honen analisia egiten da.

El turismo es un gran invento, filmaren hurrengo zatia herriaren autobus geltokian ematen da, herriko alkatea eta bere konfiantzazko gizonak autobusaren zain daude: Benito Requejo, alkatea eta bere idazkaria Pepe hirira joango dira bertan bere herrian turismoaren industria erakartzeko zer egin behar duten ikasteko. Autobus geltoki berean, Pilar dago, herrian geratzen den gazte bakarretarikoa. Maleta batekin agertzen da filmaren momentu honetan, alkatea beregana hurbiltzen da:

Alkate jauna: ¡Pilar! Pilar hija, ¿Qué haces aquí? ¿Has venido a despedirme?

Pilar: No señor.

Alkate jauna: ¿Y esa maleta? ¿Te vas de viaje? A Zaragoza, ¿no? A ver a tus tíos.

Pilar: Me voy a Barcelona, a servir.

Alkate jauna: ¿Qué?

Pilar: Ya estoy harta, aquí no se puede vivir. Esto es un cementerio.

(...)

Alkate jauna: Ya, ¿saben tus padres que te vas?

Pilar: No se lo he dicho, porque no me hubieran dejado

Alkate jauna: Pues claro que no, ¿tú lo has pensado bien? Aquí estás en tu casa y todos te conocemos y te queremos, en Barcelona... Hay mucha gente, sí, pero estarás sola. Porque nadie sabe quién eres.

Pilar: ¿Y qué más da? Ya tengo 20 años Don Benito y no he visto nada, no he salido nunca de aquí. Antes era otra cosa, íbamos al baile, paseábamos por la plaza y nos poníamos coloradas cuando los chicos nos decían cosas. Y había alegría en el pueblo, pero se han ido yendo todos, y yo no quiero hacerme vieja aquí.

Alkate jauna: ¡Ni yo tampoco! Tienes razón, por eso vamos a cambiarlo todo, para que vuelvan los que se han ido y los que no han venido nunca. Y todo será mejor que antes, ya lo veras. Tú no puedes irte Pilarica, no puedes darle ese disgusto a tus padres. ¿Qué van a hacer los pobrecitos sin ti? Eh!

Aurrean dugun gidoi zatiak herri txikietan bizi ziren gazteen mugimendua oso ondo irudikatzen duela iruditu zitzaidan eta horregatik jarri nuen lanaren zati

honetan. Pilar (filmeko pertsonaietako bat) herrietan dagoen lan eskasa sumatzen hasi da eta hiri handi batera alde egin nahi du. Hala ere, alkateak herriari beste aukera bat eman diezaion konbentzitzen du. 60. hamarkadan zehar gazte horrek egin nahi zuena askok egin zuten. Hiri handietara joan ziren ikastera, lan egitera eta kasu askotan gauza biak egitera. Gizarte modelo berri baten irudia bilakatu zen belaunaldi hori. Kontuan izan behar dugu, masa-turismoarentzat sortutako hotel hauek emandako lanek, gazte mugimendua sortu zutela herrialdean. Horrek, Espainian emandako ondorio sozial garrantzitsuenetariko bat sortu zuen: herrien husteak eta hirien betetzea. Espainiarrak nekazari bizitza batetik turismo eta industriarekin zerikusia zuten bizimoduetara mugitu ziren.

Honez gain, beste agerraldi deigarrietako bat, *El turismo es un gran invento* filmaren protagonistak (alkate jauna eta bere ordezkariak) suediar modelo batzuekin argazkiak ateratzen dituzten agerraldia da. “Benetako espainiar batekin” argazkiak atera nahi zituztelako. Turismoa nolakoa izaten hasten zen ikusten da filmaren momentu horretan. Hotela, igerilekua, janaria. . Eszena inguratzen duenak masa-turismo industria bultzatzen zituen berrikuntza eta ezaugarriak ziren. Horregatik esan daiteke turismoaren irudikapen oso bat agertzen dela film honetan, baina, baita ere, turismo honek izandako beste aurpegia.

Film honen zatian oso ondo irudikatzen da garai horretan gazte askok egin zuten migrazio mugimendua. Pilarrek herritik alde egin nahi du eta Bartzelonara joan. Herria zaharkituta, aspergarria eta, batez ere, aukerarik gabea ikusten du. Alkateak, gauzak aldatu daitezkeela konbentzitzen du. Film amaieran ikusiko dugu nola alkateak amore eman nahi duen eta momentu horretan gaztea izango da animatuko duena herriaren alde borrokan jarrai dezan.

60. hamarkadako aipatutako lanez gainera, kontuan izan behar dugu 70. hamarkadan egondako filmek ere frankismoaren amaiera irudikatu egin zutela. *La historia y el cine* (Ibars Fernández, R., & López Soriano, I. 2006) artikuluak aipatzen duenaren arabera, hainbat filmek irudikatu zuten desarrollismoaren ondorioz etorritako trantsizio garaia. Film horietako batzuk: *Los ojos vendados* (Carlos Saura, 1978), *Camada negra* (Manolo Gutiérrez Aragón, 1977) eta *Con uñas y dientes* (Paulino Viot, 1977) izan ziren besteak beste.

AMAIERA

Gure etxeetan, hirurogeigarren hamarkada bizi izan zuten nagusiek askotan kontatzen digute, nola txikia zirenean gurasoen herrira joaten ziren oporretan, autobusean hainbat orduz, helmugara iritsi arte. Ondoren, turismoaren industriak herritarrei ekarritako hobekuntza ekonomikoekin zein bizitzeko erarekin ekarri zuten aldaketarekin, beste leku askoz hobeak edo beste era bateko oporrak aukeratzen hasi ziren.

Franco-k beharrezkoa zuen desarrollismo era agertzea, ekonomikoki herrialdea berpizteko eta gizarteari garatzeko aukera emateko. Hala ere, berpizkunde horrek baita ere ekarri zuen, herrietatik zetozen “maqueto”-en edo “paleto”-en seme-alabek goi-mailako ikasketak jasotzea eta pentsamendu kritiko bat garatzea. Hori, bere politikarentzat arriskutsua zen. Gainera, behartuta ikusi zuen

bere burua, desarrollismo planean sartzean, bestelako aldaketak egitera, esate baterako NO-DOetan eboluzio handia ikusten da 1959. urtetik, zeinetan atzerrian ematen den gertakizun garrantzitsuena NO-DO-etan, Espainiak parte-hartzen ez duen lehiaketak dira eta berriz, 60. hamarkada amaieran eta 1970. urtean, atzerritarrek bonba nuklearrak frogatzen dituzte edo Eisenhower-k Espainia bisitatzen du.

Beraz, Franco-ren diktadurak beharrezkoa zuen herriak eta herrietan bizi zen kultur-global eza mantentzea eta urbanizazioa apur bat deabrutu. Nahiz eta, ondoren, errealtatean, turismoak zein desarrollismo planak aukera ekonomiko eta lan aukera handiak sortu zituzten eta horrek gazteak batez ere, herriak utzi eta hirian bizitzera behartu zituzten. Aipatutako modu horretan, ere, sortu zen gaur egun ezagutzen dugun *“la España vacía”*. Eskola, langile edota inkluso bizi-lagunik ez dituzten herriak sortzen hasi ziren. Udan betetzen zirenak eta uda-garaia amaitzean berriz ere, utzik geratzen zirenak.

Ondorio orokorra litzateke, bizitza aldatu zela eta aldaketa horri azkenean ezin izan ziola diktadurak eutsi eta diktadura Franco hil bezain laster desegin bazen ere, lehenagotik zekiten posible zela eta emango zela, honen desagerpena.

BIBLIOGRAFIA

Abella, R. eta Cardona, G. (2010). *Los años del Nudo*. Ediciones Destino. Bartzelona.

Fuertes Muñoz, C. (2017). *Viviendo en dictadura: la evolución de las actitudes sociales hacia el franquismo*. Editorial Comares. Granada.

Ibars Fernández, R., & López Soriano, I. (2006). *La historia y el cine*. *Clío*, (32), 22.

Retrieved 05 16, 2022, from

<http://clio.rediris.es/n32/historiaycine/historiaycine.htm>

Molinero, C. (2008). *La anatomía del franquismo: de la supervivencia a la agonía, 1945-1977*. Crítica. Bartzelona.

Nash, M. (2018). "Masculinidades vacacionales y veraniegas: el Rodríguez y el donjuán en el turismo de masas". *Rubrica Contemporanea*, VII(13), 17., 23-39 orr.

Pack, S. D. (2009). *La invasión pacífica: los turistas y la España de Franco*. Turner. Madrid.

Pavlovic, T. (2014). "España cambia de piel" *Journal of Spanish Cultural Studies*, 5(2), 16, 213-226

Rey-Reguillo, A. d. (2007). *Cine, imaginario y turismo: estrategias de seducción*. Tirant lo Blanch. Valentzia.

Ricon Diez, A. (2012). "Marisol y tío Agustín: Dos paletos en Madrid". *Ecléctica, Revista de estudios culturales*, (2), 12, 91-101 orr.

Rincón, A. (2018). "Marisol y Pepa Flores. Los significados políticos de una estrella (1960-1985)". *Cuadernos de Historia Contemporánea*, Vol. 41: 351-371.

ITURRIAK

Franquismo. (1959-1970). NO-DO [NO-DOak RTVE-en daude ikugai]. In *RTVE*

NO-DO (Issue 30). Franquismoa. Retrieved 2022, from

<https://www.rtve.es/filmoteca/no-do/> (Azkenik bisitaturik: 2022ko martxoan)

Lazaga, P. (Zuzndaria). (1968). *El turismo es un gran invento*.

ERANSKINAK

1959			1960		
	NOT N 886 B	1959/12/28		NOT N 938 C	1960/12/26
	NOT N 886 A	1959/12/28		NOT N 938 A	1960/12/26
	NOT N 835 B	1959/01/05		NOT N 887 B	1960/01/04
	NOT N 835 A	1959/01/05		NOT N 887 A	1960/01/04
	NOT N 846 B	1959/03/23		NOT N 901 A	1960/04/11
	NOT N 846 A	1959/03/23		NOT N 901 B	1960/04/11
	NOT N 865 B	1959/08/03		NOT N 917 A	1960/08/01
	NOT N 865 A	1959/08/03		NOT N 917 B	1960/08/01
	NOT N 878 B	1959/11/02		NOT N 930 B	1960/10/31
	NOT N 878 A	1959/11/02		NOT N 930 C	1960/10/31
				NOT N 930 A	1960/10/31
1961			1962		
	NOT N 990 A	1961/12/25		NOT N 1043 C	1962/12/31
	NOT N 990 C	1961/12/25		NOT N 1043 B	1962/12/31
	NOT N 990 B	1961/12/25		NOT N 1043 A	1962/12/31
	NOT N 939 A	1961/01/02		NOT N 991 C	1962/01/01
	NOT N 939 B	1961/01/02		NOT N 991 B	1962/01/01
	NOT N 939 C	1961/01/02		NOT N 991 A	1962/01/01
	NOT N 952 A	1961/03/03		NOT N 1006 C	1962/04/16
	NOT N 952 C	1961/03/03		NOT N 1006 B	1962/04/16
	NOT N 952 B	1961/03/03		NOT N 1006 A	1962/04/16
	NOT N 970 A	1961/08/07		NOT N 1022 C	1962/08/06
	NOT N 970 C	1961/08/07		NOT N 1022 B	1962/08/06
	NOT N 970 B	1961/08/07		NOT N 1022 A	1962/08/06
	NOT N 983 B	1961/11/06		NOT N 1035 C	1962/11/05
	NOT N 983 A	1961/11/06		NOT N 1035 B	1962/11/05
	NOT N 983 C	1961/11/06		NOT N 1035 A	1962/11/05
1963			1964		
	NOT N 1094 A	1963/12/23		NOT N 1147 A	1964/12/31
	NOT N 1094 B	1963/12/23		NOT N 1147 C	1964/12/31
	NOT N 1094 C	1963/12/23		NOT N 1147 B	1964/12/31
	NOT N 1044 A	1963/01/07		NOT N 1096 C	1964/01/06
	NOT N 1044 C	1963/01/07		NOT N 1096 A	1964/01/06

	NOT N 1044 B	1963/01/07		NOT N 1096 B	1964/01/06
	NOT N 1058 C	1963/04/15		NOT N 1107 B	1964/03/23
	NOT N 1058 B	1963/04/15		NOT N 1107 C	1964/03/23
	NOT N 1058 A	1963/04/15		NOT N 1107 A	1964/03/23
	NOT N 1074 C	1963/08/05		NOT N 1126 B	1964/08/03
	NOT N 1074 A	1963/08/05		NOT N 1126 C	1964/08/03
	NOT N 1074 B	1963/08/05		NOT N 1126 A	1964/08/03
	NOT N 1087 A	1963/11/04		NOT N 1139 A	1964/11/02
	NOT N 1087 C	1963/11/04		NOT N 1139 B	1964/11/02
	NOT N 1087 B	1963/11/04		NOT N 1139 C	1964/11/02
1965			1966		
	NOT N 1199 B	1965/12/27		NOT N 1251 A	1966/12/26
	NOT N 1199 C	1965/12/27		NOT N 1251 C	1966/12/26
	NOT N 1199 A	1965/12/27		NOT N 1251 B	1966/12/26
	NOT N 1148 B	1965/01/04		NOT N 1200 B	1966/01/03
	NOT N 1148 A	1965/01/04		NOT N 1200 C	1966/01/03
	NOT N 1148 C	1965/01/04		NOT N 1200 A	1966/01/03
	NOT N 1162 A	1965/04/12		NOT N 1213 C	1966/04/04
	NOT N 1162 C	1965/04/12		NOT N 1213 A	1966/04/04
	NOT N 1162 B	1965/04/12		NOT N 1213 B	1966/04/04
	NOT N 1178 B	1965/08/02		NOT N 1230 A	1966/08/01
	NOT N 1178 C	1965/08/02		NOT N 1230 C	1966/08/01
	NOT N 1178 A	1965/08/02		NOT N 1230 B	1966/08/01
	NOT N 1191 A	1965/11/01		NOT N 1243 B	1966/10/31
	NOT N 1191 B	1965/11/01		NOT N 1243 C	1966/10/31
	NOT N 1191 C	1965/11/01		NOT N 1243 A	1966/10/31
1967			1968		
	NOT N 1303 A	1967/12/25		NOT N 1355 A	1968/12/23
	NOT N 1303 B	1967/12/25		NOT N 1355 B	1968/12/23
	NOT N 1252 A	1967/01/02		NOT N 1304 B	1968/01/01
	NOT N 1252 B	1967/01/02		NOT N 1304 A	1968/01/01
	NOT N 1252 C	1967/01/02		NOT N 1318 A	1968/04/08
	NOT N 1263 B	1967/03/20		NOT N 1318 B	1968/04/08
	NOT N 1263 A	1967/03/20		NOT N 1335 A	1968/08/05
	NOT N 1282 A	1967/07/31		NOT N 1335 B	1968/08/05
	NOT N 1282 B	1967/07/31		NOT N 1347 B	1968/11/04
	NOT N 1295 A	1967/10/31		NOT N 1347 A	1968/11/04

	NOT N 1295 B	1967/10/31			
1969			1970		
	NOT N 1408 A	1969/12/29		NOT N 1460 B	1970/12/28
	NOT N 1408 B	1969/12/29		NOT N 1460 A	1970/12/28
	NOT N 1357 A	1969/01/06		NOT N 1409 A	1970/01/05
	NOT N 1357 B	1969/01/06		NOT N 1409 B	1970/01/05
	NOT N 1370 B	1969/04/07		NOT N 1420 B	1970/03/23
	NOT N 1370 A	1969/04/07		NOT N 1420 A	1970/03/23
	NOT N 1387 B	1969/08/04		NOT N 1439 A	1970/08/03
	NOT N 1387 A	1969/08/04		NOT N 1439 B	1970/08/03
	NOT N 1400 B	1969/11/03		NOT N 1452 A	1970/11/02
	NOT N 1400 A	1969/11/03		NOT N 1452 B	1970/11/02

1959 - NO-DO-ak
NOT N 865 A (9 min 55 seg)
<p>A tipo berriak: 2 minutu → Korte espainiarretan egingo den gobernu-plan baten aurkezpena (plan de estabilización). Jarraitzen dute insistitzen, Espainiak ez duela beste herrialdeen beharrik.</p> <p>1 minutu → Valentzian egiten diren arbeletxo bilketak. Aipatzen du zeinen ona den ekonomiarentzat.</p> <p>2 min → Valentzian egiten den igerilari jaialdia, lehiaketa modukoa da eta azaltzen digu, nork irabazi duen eta urtero egiten dutela.</p> <p>1 min → Invalidos civiles. Herri baten udaletxeak, baliezin diren pertsonentzako igeriketa lehiaketa bat antolatu du. NO-DO-ak honen promozioa egiten dabil.</p> <p>2 min → Parakaidismo ikusikizun bat egiten dute militarrek. Ikusikizun horretan bat zuhaitz baten geratzen da estankaturik eta anekdota moduan kontatzen da NO-DO-an.</p>
<p>B tipo berriak: 2 min 30 seg → Mundu errefluxuetan, beste herrialde batean egiten den txakur ertzain lehiaketa.</p> <p>30 seg → Marruecos-en ibaietan nabegatzen hari direla kontzatzen duen albiste laburra.</p> <p>1 min → Italian, Milan-en egiten den motocross lehiaketa baten nortzuk atera diren garaile. (Ez dira espainiarrak).</p>
NOT N 865 B (10 min 02 seg)
<p>A tipo berriak: 1 min 20 seg → Santiago de Compostela-n eskaintza bat egin zaio apostolari. Erlijio kontuak dira.</p> <p>1 min 10 seg → Tetran, Mallorcan, monunmento bat eraiki dute franciscano baten ohorean.</p>

Nahiz eta ameriketatik agregatu kulturala datorren, erlijio kontuak eta Espainiren labore ona jarraitzen du aipatzen, horregatik ez da B-azpitaldean sartzen.

40 seg → Lur-azpian, Gazteizen, egingo den argazki exposizio bat. Horrek espereologia lanak aipatzera eramaten du *off* ahotsa.

1 min 10 seg → Oreinak aske usten dituzte Granadako parke natural batean.

40 seg → Bañolan egiten den itsasontzi moduko lehiaketa. Irabazleak italiako olimpiadetara joango dira.

B tipo berriak:

1 min → Massachusetts-etik itsasontzi erraldoi bat (nave bat) irten behar da lehen aldiz bidaian. Honen inaugurazioa.

1 min 35 seg → Colombian egondako oholdeek ekarritako biktimak.

30 seg → Pelikula amerikar baten grabaketa

40 seg → Jessica Jones amerikarra atletismo lehiaketa bat irabazi du.

A tipo berriak: 13 min

B tipo berriak: 7 min 45 seg

1960 - NO-DO-ak

NOT N 917 A (10 min)

A tipo berriak:

2 min 14 seg → Neskatoak kolonietan joan dira. Obra social bat da erdi partean, beste erdia bankuek oradintzen dute.

1 min 10 seg → Espainarengatik hil ziren horiei monumento eta hauen familiarrak zeremoniara etorri dira.

1 min → Santiago apostolari mesa bat eskaini diote.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Japonian presidente berri baten aukeraketa egin dute eta honek tiro bat jaso du.

1 min → Italian sumendi batek eztanda egin du eta bertako herritarrak ikusten dira kaleak garbitzen.

3 min → Congon gerratean daude eta gerrate horretan zer gertatzen hari den errelatatzen dute.

1 min → Hamburgon saldi lehiaketa bat egiten dute.

NOT N 917 B (10 min)

A tipo berriak:

1 min 20 seg → Franco Burgosera joan da 734 etxebizitza inauguratzeko. Etxebizitza sozialak izango dira eta bertan Fernandez Vitorio egongo da inauguratzen Franco-rekin batera.

1 min 10 seg → Camprodom Issac Albeniz-en jaiotza konmemoratzen du. Jaio zen herri berean, museo eta monumento bat egiten diote.

1 min → Bartzelonan zabaldu dute “el centro informativo de la construcción”. Lehen hiria da holako bat izaten. Leroy Merlin-en antzeko, denda bat. Bertan altzari espozizioak daude.

B tipo berriak:

30 seg → Santander, “ademas de ser una bella ciudad veraniega”, bere unibertsitate internazionala, argazki eta zinema ikastaroak eskainiko ditu.

1 min → Ehun pertsona baino gehiago inozente batzuk izan dira eta Italiar predikadore batek, mundu amaieraren inguruan, esaten zuena sinetzi dute eta Montblanc mendira joan dira hori sahiesteko.

3 min → Leopoldvilleko hiria nola geratu da Congon egondako errebulizioaren ostean. Hiriaren suntziketa erakusten du eta Europearrak bertatik nola egiten duten alde erakusten du baita ere.

1 min 10 seg → Baionan “sky acuatico” lehiaketa internazionala egingo dute.

2 min → Proyectoil Polaris. Estatu Batuarrek exposiboak frogatu dituzte ur azpian. Explosivo nuklearrak “hurrengo gerraterako”.

A tipo berriak: 8 min

B tipo berriak: 12 min

1961 - NO-DO-ak

NOT N 970 A (9 min 19 seg)

A tipo berriak:

3 min → “Proa Europa” Bilbotik aterako da eta bere helburua da ur nazional eta internazionaletatik bidaiatzea.

“La casita del principe” eraikina museo bat bilakatu dute.

2 min → Palma de Mallorcan, arrantzale federazio espainiarrak antolaturik lehiaketa bat egin da. (nazionala).

2 min → Benidorm-en Gila humoristak egindako humore saio txikia. Benidorm-eko hondartzak erakusten ditu.

B tipo berriak:

1 min → Tren bat sortu dute Milanetik Parisera joateko. 8h bidaia da.

1 min → Italiarrek lehiaketa bat egiten dute “emakume perfektua” aukeratzeko. Emakume hauek lehiaketen egin behar dutena erakusten da.

NOT N 970 B (9 min 24 seg)

A tipo berriak:

4 min → Fuenterabian seigarren ehungarren urteurrena ospatzen dute “de la cofradia de mareantes”. Mesa bat egiten dute, Franco bertaratzen dena.

Malagan aeromodelistika lehiaketa bat egiten dute.

B tipo berriak:

1 min → Paris zeinen garbia den eta hiria nola zaintzen duten.

2 min → Benidormeko hondartzaren idealizazioaren deskribapena.
1 min → Autriar autoridadeak entrenamenduak sortu dituzte gazteentzat gerra edo antzeko kasuentzat.
1 min → Frantziar base bat okupatu egin zuten eta hauek okupatzaileak atakatu zituzten.
NOT N 970 C (9 min 24 seg)
A tipo berriak: 1 min → Belgikako errege eta erreginak (erregina espainiarra izanik), Zarautzera datoz haien udako oporrak ospatzera. Remarkatzen du, erregina nongoa den, bere familia... 2 min → Donostin zirkuito internacional bat sortu dute motocross-arentzat. Oraingoan, soilik espainiar txapeldunentzat. 1 min → Santanderren zaldi lehiaketa bat egin dute. 20.000 peseta dira saria.
B tipo berriak: 2 min → Kennedy presidentea Berlinen inguruan hitz egiten du. 2 min → Milaneko artista batek erabiltzen dituen materialen eta kuadroen azalpena. 1 min → Alemaniara zirko bat hurbildu da eta espektakuluaren deskribapena egiten da NODO-an.
A tipo berriak: 15 min
B tipo berriak: 13 min

1962 - NO-DO-ak
NOT N 1022 A (09 min 16 seg)
A tipo berriak: 1 min → Eskorialen urte-hurrena ospatzen da, gazteentzako aktibidadeak eginez. 1 min → Madrilén ibai travesia bat ospatzen da. 3 min → Arias Salgado zendu da. B tipo berriak: 1 min → Hiri satelite batean (Granoierren) 100 logelako hotel bat sortu dute. 1 min → Peru-ko presidente ohiaren inguruko irudiak, gartzelaratua izan baino lehenagokoak. 1 min → Robert Waill (Estatu Batuarra) kohete batean dago, espaziora joateko. 1 min → Roman ur-sky lehiaketa bat antolatzen da.
NOT N 1022 B (09 min 25 seg)
A tipo berriak: 1 min → Bartzelonan trafiko kontrolaren inguruan hitz egiten dute. 1 min → Belgia erregeak datoz Zarautzera uda pasatzera. Politikari espainiarrak jasotzen dituzte.

1 min → Auto miniaturak. Gaur egun, skalestrick moduan ezagutzen dugun jostailua, Espainiara aialagtu zen lehen aldia.

1 min → Raquel Maller artista, zendu da.

B tipo berriak:

2 min → Afrikara joan dira espainiar topa batzuk.

1 min → Opera garaia inauguratzen da Roman. Pertsonalitate garrantzitsu asko bertaratzen dira.

1 min → Eskalada egiten da hondaturik dagoen gaztelu batean. Silesia hirian.

1 min 25 seg → Kontinente europearrean, alde batetik bestera lehen aldiz, telebista programa bat transmititzen du.

NOT N 1022 C (09 min 24 seg)

A tipo berriak:

1 min → Ministro bat erretiratzen da eta armada joaten da bera agurtzera. OLT jai deportibo bat ospatzen du Fluvian.

2 min → Valentzian toro korrida bat egiten dute. Kronika bat egiten du zati honetan lokutoreak.

3 min → Yate baten inaugurazioa A Coruña. Franco eta bere familiarrak (bilobak ta dana) bertaratzen dira.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Alemanian, ezkonberri batzuen eskenak agertzen dira. Zeremonia medieval ospatu dutelak.

30 seg → Cabo Cañaberalatik (Estatu Batuak) misil bat jaurti dute.

30 min → Frantzez batzuk itsas ondora joaten saiatuko dira Japonian.

1 min → Caíroko zoo-an dordok batek 300 urte egingo ditu.

A tipo berriak: 15 min

B tipo berriak: 13 min

1963 - NO-DO-ak

NOT N 1074 A (09 min 21 seg)

A tipo berriak:

1 min → Pontevedrara itzultzen da buque bat, mundu osotik ibili ostean.

1 min → Baisball torneo bat antolatu dute Bartzelonan.

B tipo berriak:

1 min → Madrilera atzerriko ikasleak etorri dira eta NODOko kazetariak elkarriketatu dituzte.

1 min 30 seg → Turismoaren etorrera irudikatzen du.

2 min → Zaldi lehiaketak egingo dira Hollywood-en.

1 min 30 seg → Frantzian igeriketa lehiaketa bat egingo da, ibai frantzez batean.
1 min → Dinamarkako iparraldean harpe-gizaki kolonia bat dago. Bolondreski horrela bizi direnak.

NOT N 1074 B (09 min 00seg)

A tipo berriak:

1 min → Bidai municipal enpresa, izaera sozialeko instalazio deportibo batzuk jarri dituzte, bere langile zein lan-talde kanpokoentzako.

1 min → Emakumentzako soinekoen exhibizioa egingo da Gijonen.

1 min 30 seg → Mario Moreno (Cantinflas), mexikarra bada ere, NODO-entzat egiten du batzutan saio komiko bat.

2 min → Espainiar batek monoziklo baten egiten du buelta ziklista.

B tipo berriak:

1 min → Egazkin batean bidaiatzen ari dira, astronauta asko. Helburua, sekretuak espazioaren sekretuak ikuste da.

1 min → Miss Mundoren aukeraketa. Irabazlea, Mis Brasil da.

1 min 30 seg → Abiazio indarrak, Belgikan ospatzen dute exhibizio bat.

NOT N 1074 C (09 min 23 seg)

A tipo berriak:

3 min → Gijónen zinematografia lehiaketa bat egingo dute.
Alikanteko udalak 3.000 etxebizitza egiten ditu "clase media"-ra destinaturik.
Piraguismo lehiaketa bat egingo dute, San Juan-eko urtegian.

B tipo berriak:

2 min 30 seg → Renfe-ko trenak oheak eta telefonoak jarri dituzte.

2 min → Zirkuitu irlandar baten ikusmen aereo.

1 min 30 seg → "La charrería" mexikar lehikaeta bat. Zezenetara igotzen dira eta saiatzen dira bertan mantentzen.

A tipo berriak: 10 min 30 seg

B tipo berriak: 16 min 30 seg

1964 - NO-DO-ak

NOT N 1126 A (09 min 09 seg)

A tipo berriak:

1 min → Zarautzera datoz Belgia erregeak.

2 min → Zenezeketa tradizioaren inguruan hitz egiten du zati honetan. Irudiak ere jartzen ditu honen inguruan.

2 min → Franco, Gazteizetik, Donostiara egiten du tren bidaia.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Arkeologia ikasketak egiten dituztenak, Italiara joan dira.

30 seg → Irla artifizial bat sortu dute Holandan. Ilegala da.

2 min → Ingalaterrako printzea, Malavira joan da, Comun Wealth-aren errepresentazio moduan.

NOT N 1126 B (10 min)

A tipo berriak:

2 min → Medinaceli, Madrilen zegoen palazetea bota dute hotel bat eraikitzeko. Palazioa barrutik erakusten dute.

3 min → Esnea enbasatzen duten enpresa bat inauguratzen du Franco-k Gazteizetik. Burgosetik gazteizera, soilik horretarako.

B tipo berriak:

2 min → Benidorm, turismo hiri moduan, izan duen eboluzioa.

1 min → Lan ministroa, Peru-ko presidentearekin elkarriketatzen da. Lan konbenio bat egin dute, baliagarria izango dena bi herrialdentzat.

2 min → Washintonen bilera bat egingo dute, Kuban egondako santzioen inguruan. Bitartean, Estatu Batuetan bizi diren Kubanoak manifestatu egingo dira, bilera ordu berean.

NOT N 1126 C (08 min 55 seg)

A tipo berriak:

2 min → Cenet de Mar herrian, antzezle talde bat batuko da XXV urteko bakea ospatzeko.

2 min → José Gevara pintorea, margozteko modu berri bat egin du. Pintura sutan jartzen du.

1 min 30 seg → Burgosen, Franco-ren presentzia ospatzen dute XXV urte urrenegatik, bakeangatik urteurrena.

B tipo berriak:

1 min → Salfil-en, Albertan, hiru nazioen batueraren esperimentoa egiten dute: Estatu Batuak, Ingalaterra eta Kanadak, parte hartzen dute esperimentu honetan.

1 min → 74 urteko "agurea" bizikletan ibiltzen hari da Rotredam-etik. Holandar gobernuak egindako proiektu baten parte da, adin nagusikoak forman mantentzeko.

30 seg → Arizonako errepublikanoak bere kandidatoari ongi etorria emateko prest daude aeroportuan.

30 seg → Johnson presidentea, kazetariak informatzen ditu ekonomia nazionalaren inguruan. Demokrata presidentea, eleakzioetara joango da laster.

A tipo berriak: 15 min 30 seg

B tipo berriak: 11 min

1965 - NO-DO-ak

NOT N 1178 A (09 min 37 seg)

A tipo berriak:

1 min 30 seg → Areko gazteluen lehiaketa bat egiten dute Gipuzkoako hondartzan.

1 min → Ur-lehiketak eta kirolak geroz eta gehiago pizten dute espainiarren interesa.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Antzinean konbentu bat izan zena, ondoren hospitale bat, orain hostel bat bilakatu dute.

1 min → Auto berri bat fabrikatzen hasiko dira Villaverdeko fabrian. Modelo hori, Estatu Batuarra da.

1 min → Madril hobetzeko obra bat egin dute, Alfonso XII. kalean.

1 min → Kirol kronika. Alemaniarrak afizio bat dute zaldian montatzearen lehiaketetan.

1 min 30 seg → Italia eta Frantzia batuko duen tunel bat egin dute. Munduko luzeena momentu horretararte.

30 seg → Albertina museoa, Vienan, artista ezberdinen irudiak dituzte.

30 seg → Paul Mash aktorea hil da, bere dobleak egin behar zuen film batean egindakoa egin ostean.

NOT N 1178 B (10 min)

A tipo berriak:

2 min → Santiago de Compostela festibideagatik, Franco Santiagora joango da mesa ikustera.

2 min → Erromatar harresiak, Bartzelonako museoa aberasten dute. Aurkikuntza arkeologikoak dira.

B tipo berriak:

1 min → Iberiako egazkin bat, New York-etik dator, espainiar dantzari batzuk ekarriz.

2 min → Kronika bat da, Belgikan egiten diren motor karreren inguruan.

30 seg → Autriar jendea karate exhibizio bat egiten dute.

1 min → Pragan egiten diren kirol demostrazioan, aglomerazioak daude.

30 seg → Printzesa holandesa baten proiektu matrimoniala beste herrialde bateko printze batekin.

1 min → Vienako katedrala konpontzeko egiten dutena erakusten dute. Ez daude andamiorik, katedraletik zintzilik ibiltzen dira.

NOT N 1178 C (09 min 25 seg)

A tipo berriak:

2 min 30 seg → Santiagon sortu dute hotel multzo bat. 4.000 pelegriño hartzeko gaitasuna izango dutena.

1 min → Alcoyanoa den margolari bat, ber buruarekin esperimendu bat egin du eta mundu-rekord bat egin du lur azpian, bolondreski.

2 min → Nolako arropa eramango duten Castel de Ceis jaialdi nazionalan. Erakusketa.

B tipo berriak:

1 min → Vienan, karts lehiaketa bat egingo dute. "El mans" deituko da, garailea.

1 min → Nueva York-en, zaldi lehiaketa bat egingo dute. Italiar batek lortuko du azken postua.

2 min → Carnet de mar, herrian, zuzen plaza txiki bat sortu dute turistak entretenitzeko.

A tipo berriak: 12 min

B tipo berriak: 17 min

1966 - NO-DO-ak

NOT N 1230 A (9 min 33 seg)

A tipo berriak:

/

B tipo berriak:

2 min → Turismo paradore bat Aráneko ballean. Eta Viellano tunela.

1 min → Frantziar ikasle batzuk beraien irakasleari egiten diote homenajea espainiar molino baten.

2 min → Zarautzen maratoi internazional bat egiten dute.

1 min → Estatu Batuetatik ez dira egazkin batzuk mugitzen. Greba bat egingo dute, aeroportuko langileak.

1 min → Alemanian umentzaako parke bat sortu dute eta Disneyland Orlandorekin konparatzen dute.

1 min → Miss Universo torneo mundiala. Miami Beach-en egingo da.

1 min 30 seg → Geldiune internazionala egiten dute egazkinek Belgikan. Honetarako batera lan egingo dute begatarak, italiarrak eta beste nazionalidade batzuk.

NOT N 1230 B (09 min 34 seg)

A tipo berriak:

1 min → Partikula-azeleragailu bat dauka orain minbizia ikertzen duen espainiar instituzioa.

1 min 30 seg → Azukrea ateratzeko beste modu bat topatu du Torre de Mar-en.

1 min 30 seg → Anoetako estadioan lehiaketa nazional bat. Karrera bat da.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Turkiar buke bat Bartzelonara ailegatzen da. Kultur aldaketa bat dela esaten dute.

1 min 30 seg → Zaldi korrika lehiaketa bat, aintzin erromatarretan inspiraturik daudenak.

1 min → Berlin banatzen duen harresiaren berritze lanak.

1 min 30 seg → Holandar poliziak, gidari ikuskizun bat egiten dute.

NOT N 1230 C (09 min 29 seg)

A tipo berriak:

1 min 30 seg → Irun-eko langileak, karga-tren baten inguruan esan zutenaren inguruan

erretraktatzen dira.

2 min 30 → Logroño aldeko herri bat, festan daude eta egiten diren festa tradizionalak erakusten dira NO-DO-an.

B tipo berriak:

3 min → Bi amerikar espaziorako bidean enbarkatzen dira kohete batean.

1 min 30 seg → Kayak-ean, ibai jaitsiera internazionala egingo da Ebro ibaitik.

Neutroak:

1 min → Neumatiko tipo berria, Frantzian frogatu dute gidari expertuek.

A tipo berriak: 8 min

B tipo berriak: 19 min 30 seg

Neutroak: 1 min

1967 - NO-DO-ak

NOT N 1282 A (10 min 08 seg)

A tipo berriak:

1 min → San Benitoko erromeriaren ospakizuna

2 min → Telefonika kanpainia bat. "España va muy bien", telefonisten irudiak agertzen dira.

1 min 30 seg → Espainiar kanpeonatoa motonautikan. Zadorra ibaian.

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Lorca herrian, zementu fabrika berri bat eraikiko dute.

1 min → Lasterketa baten kronika, irabazlea joko olimpikotara joango da.

1 min → 5 Franco-rengatik, errealitate "virtualeko" auto batean higo zaitezke. Eta formula bateko gidaria zarela imaginatu.

2 min → Miss universoren aukeraketa. Estatu Batuarra da.

NOT N 1282 B (09 min 59 seg)

A tipo berriak:

2 min → Gozogintza lehiaketa "*en la casa de campo*".

2 min → Baratzuriaren garrantzia espainiar sukaldean eta honen prezioa.

B tipo berriak:

3 min → Zirkuito bat sortu da Madrilén. Formula bi-ko auto-lehiaketentzako. Internazionalak izango dira

1 min → Moja txurien tradizioa Ingalaterran.

2 min → 12 hiri Ipar Amerikar, greban daude eta beltzak nola segitzen dituzten ikusten da.

A tipo berriak: 8 min 30 seg

B tipo berriak: 11 min 30 seg

1968 - NO-DO-ak

NOT N 1335 A (10 min 07 seg)

A tipo berriak:

2 min → Zaragozan ospatuko da, alterofilia lehiaketa internazionala.

B tipo berriak:

1 min → Malagako itsas club-ak eraikin berri bat egiten dirua inbertitu dute.

2 min → Espainiarrek Ginea Ecuatorialen telebista jarri dute.

1 min 30 seg → Bi hartzatzo bataiatu dituzte, alemaniako zoo batean.

1 min 30 seg → Miss katu internazionala aukeratzeko lehiaketa egingo da Holandan.

2 min → Piragua lehiaketa bat egingo da Norbeiako ibai batean.

NOT N 1335 B (09 min 49 seg)

A tipo berriak:

2 min → Espainian dauden karreterak eta trafikoa.

B tipo berriak

2 min → Argazki lehiaketa internazional bat asturiasen. Honen ondorioz, surf kirol polinesiarra etorri da gurera.

2 min → Gaurko abestia, Berlinen egiten den lehiaketa bat.

2 min → Madrileko pistinan lehiaketa internazional bat egin dute.

1 min → Motrocross kanporaketa bat egin dute Polonian.

A tipo berriak: 4 min

B tipo berriak: 15 min

1969 - NO-DO-ak

NOT N 1387 A (10 min 19 seg)

A tipo berriak:

1 min → Debuntateen dantza madrilen.

2 min → Andaluziako herri batek jaialdiak ospatzen ditu. Zuzenak, zezenketekin...

B tipo berriak:

1 min 30 seg → Monarkiaren inguruko erreportai bat egiten dute.

1 min → Hamburgo jendeak, etxeko animaliak izaten hasi dira eta haien hizkuntza ikasten saiatzen dira.

1 min 30 seg → Los Luckass, zirko artisten ikuskizuna. Budapest-en egingo dute.

Neutroak: 3 min → Guadalajaran, Mexikon, zezen tradizioa erakusten dute.
NOT N 1387 B (10 min 27 seg)
A tipo berriak: 3 min → Franco-k organo transplanteen sinposio baten aurkezpena egiten du. 2 min → Madrileko arte dramatiko eskola, antzezleak bertan formatzen dira. B tipo berriak: 3 min → Madrilen, "cosaco"-en dantza exhibizioa. 2 min 20 seg → Kronika bat egiten dute. Alemaniar hiri bat aukeratua izan da pentaglon lehiaketa bat egiteko.
A tipo berriak: 8 min B tipo berriak: 9 min 20 seg Neutroak: 3 min

1970 - NO-DO-ak
NOT N 1439 A (10 min 33 seg)
A tipo berriak: 1 min 30 seg → Elizondoko uztailako jaialdiak. Konparsen erakusketak. B tipo berriak: 2 min → Ehun urte bete dira, Gustavo Adolfo Becker zendu zenetik. Haren omenez, monumento bat egin dute. 2 min → Salazar, portugal gobernadorea zendu da. Espainiarekin zituen harreman onak aipatzen dira. 1 min 30 seg → Merkatu berri baten maketa bat, eta aintzinakoetan nola lan egiten zuten. Neutroak: 2 min → Sobietarrak film bat grabatuko dute, animalien arrazoimenduaren inguruan. 1 min 30 seg → Auto-istripuak saihestu behar dira, udako oporretan segurtasun handiagoarekin joateko.
NOT N 1439 B (10 min 54 seg)
A tipo berriak: 1 min 30 seg → Eskulan katalaneko esposizioa. Erakunde sindikalak antolatua 2 min → Sierra del Torcal (Andaluzia) herriaren deskribapena. B tipo berriak: 2 min → Torrejón-en, Galary egazkina lurreratu da. Estatu Batuar egazkin bat da eta munduko handiena momentu horretararte. 1 min → Vienan, alemaniarra den zirko bat dago. Espektakulo horretatik, famatuena Hippo

hipopotamoa litzateke.

1 min 30 seg → Auto-gidari espektakulo bat egin dute Belgikako poliziak.

1 min 30 seg → Parisen egiten diren argi eta ura espektakulua.

Neutroak:

1 min 30 seg → Palman, afrikar ostrukak daude. Horietariko bat, arrautz bat jarri du eta arrautz horrekin tortilla egin dute.

A tipo berriak: 5 min

B tipo berriak: 10 min

Neutroak: 5 minutos

15

P17	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
1															
2															
3															
4															
5	Noticias A, noticias conservadoras (tiempo)														
6	Noticias B, noticias renovadoras (tiempo)														
7	A portzentai berriak														
8	B portzentai berriak														
9															
10	Noticias A, noticias conservadoras (número noticias)														
11	Noticias B, noticias renovadoras (número noticias)														
12	Noticias C, noticias sin una catalogación clara (número noticias)														
13	A portzentai berriak														
14	B portzentai berriak														
15	C portzentai berriak														
16	Noticias A, berri kontserbadoreak: albiste kontserbadoreak: gobernu edo politika frankistarekin zerikusia duten albisteak: Gobernua, falangea, enakumeen atala, inagurazioak, jazarpena, poliziaren sareakad.														
17	Noticias B, desrollistak diren berriak: albiste berritzaileak: turismoarekin eta atzerriarekin lotutako albisteak: turisten etorrera, turismoaren hazkunde, atzerriko politikarien etorrerak, nazioarteko erakundeak, industria eta garapena beste herrialde batzuetan														
18	Neutroak diren albisteak: Atzerriari edo nazioari buruz hitz egiten dutenak ez dute aipatutako beste bi eremuetako bat ere hartzen, albistearen izaera dela eta. Politikarako edo garapenerako oso interesgarriak ez diren gaiak jorratu ohi dituzte.														
19	Hamarkadan zehar giartzen gertatzen ari den aldaketa islatu nahi dute emaitza horiek, eta horiek politikara eta erregimenaren propagandara daraman bezala. Erregimenaren propaganda politikarekin edo tradizioarekin eta erlijioarekin lotutako NOODOko albisteak erregimen zaharra indikatzen dute, eta atzerriari, haren ohi-turei eta, batez ere, turismoari buruzko albisteak, berriz, gizartearen aldaketa adierazten dute.														
20															
21															
22															
23															
24															
25															

¹⁵ Excellean agertzen diren grafikoak metodologian itxatsitakoak dira.

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1XKEtzVAV3t8FzOGHtlyXHHn8Ur2TrSTj/edit#gid=135275305>